

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra společenských věd

**Dekrety prezidenta Beneše v kontextu vzniku
a působení tzv. prozatímního státního zřízení
(historická analýza)**

Bakalářská práce

**The Decrees of President Beneš in context of creation and effect
of so called Provisional Government
(historical analysis)**

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

AUTOR PRÁCE

Denisa Spěváčková

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 18. 12. 2022

Denisa Spěváčková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Petru Nesvadbovi, CSc. za čas, který mi věnoval při zpracování daného tématu. Mé rodině především za trpělivost a psychickou podporu během studia. Dále bych velmi ráda poděkovala paní Mgr. Alžbětě Polákové z Post Bellum, která mi poskytla velmi cenné materiály v rámci „Paměti národa“, ze kterých jsem mohla čerpat a zprostředkovala kontakt na pana Hanuše Adamce. Dále paní Mgr. Pavle Plaché, Ph.D. z Ústavu pro studium totalitních režimů ČR za zaslání výběru prací, v nichž jsem mohla nastudovat potřebné informace. Mgr. Tomáši Cidlinovi z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě velké díky za jeho pomoc a poskytnuté foto materiály. A v neposlední řadě panu Hanuši Adamcovi za milé přijetí a čas, který mi věnoval při našem setkání i všem kamarádům a známým za spolupráci při mém dotazníkovém šetření.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na předpoklady a okolnosti vzniku Benešových dekretů. Jaký byl jejich význam a jak je posuzovat i dnes téměř 80 let po svém vzniku. V práci je popsáno rozdělení Benešových dekretů na tři kategorie, tak jak byly postupně vydány v letech 1940 – 1945. Podrobněji je zde zmíněn dekret prezidenta č. 12/1945 Sb., jeden z nejdiskutovanějších dokumentů československé historie a jeho význam pro poválečnou právní obnovu Československa a dále znovu zavedení právního pořádku po roce 1945 prozatímním státním zřízením ČSR v londýnském exilu. Závěrečná část práce se zaměřuje na etické souvislosti a spravedlnost poválečného odsunu sudetských Němců z Československa na základě Benešových dekretů a názory na tento odsun.

KLÍČOVÁ SLOVA

Benešovy dekrety * Beneš * Odsun sudetských Němců * Sudety * Prozatímní státní zřízení * Postupimská konference * Světová válka *

ANNOTATION

The bachelor's thesis focuses on the prerequisites and circumstances of the creation of the Beneš decrees. What was their significance and how to judge them even today almost 80 years after their creation. The thesis describes the division of the Beneš decrees into three categories, as they were gradually issued in the years 1940-1945. In more detail, presidential decree No. 12/1945 Coll., one of the most discussed documents of Czechoslovak history, and its significance for the post-war legal restoration of Czechoslovakia is mentioned here and further the restoration of the legal order after 1945 by the provisional state establishment of Czechoslovakia in exile in London. The final part of the work focuses on the ethical context and justice of the post-war deportation of Sudeten Germans from Czechoslovakia based on the Beneš decrees and opinions on this deportation.

KEYWORDS

Beneš Decrees * Beneš * Deportation of Sudeten Germans * Sudetenland * Provisional State Establishment * Potsdam Conference * World War *

Obsah

1. Co jsou tzv. Benešovy dekrety?	7
2. Pozadí Benešových dekretů	10
2.1. Rozdělení Benešových dekretů	12
2.2. Nejdůležitější Benešovy dekrety	13
2.3. Dekret prezidenta č. 12/1945 Sb. a další znárodňovací dekrety	15
3. Mnichovská dohoda a její důsledky	19
3.1. Protektorát Čechy a Morava	20
4. Sudety – jejich historie, zrod „sudetoněmeckého národa“ a sudetští Němci v roce 1945	23
4.1. Záhadné trubky v Sudetech	26
5. Prozatímní státní zřízení ČSR	28
5.1. Prezident republiky	29
5.2. Exilová vláda	30
5.3. Státní rada	31
5.4. Právní rada	32
6. Obnovování právního pořádku po roce 1945	33
6.1. Košický vládní program	34
7. Dekrety a odsun německé menšiny	36
7.1. Ústecký masakr – jeden z největších poválečných zločinů Čechů vůči Němcům	37
7.2. Byl odsun sudetských Němců z Československa spravedlivý?	41
7.3. Názory na poválečný odsun – CVVM (5. – 20. 10. 2019)	43
7.4. Názory na poválečný odsun – vlastní šetření (VII. – VIII. /2022)	44
7.5. Názory na poválečný odsun některých dosud žijících pamětníků	46
7.5.1. Ti co věrni zůstali a přesto byli odsunuti	51
8. Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie	60
9. Jsou Benešovy dekrety pouze nechtěným dědictvím z dob komunismu?	62

Úvod

O takzvaných Benešových dekretech dnes mluví kdekdo, ale málokdo je asi četl a ví přesně, jaký byl jejich význam a jak je posuzovat i dnes téměř 80 let po svém vzniku. Jsou jedním z nejcitovanějších právnických materiálů v současné politické praxi. Bohužel se jejich význam zúžil na ty, které působí v současnosti určité problémy s Německem (či spíše některým Čechům s některými Němci a naopak). A dále se zapomíná na to, že v první fázi poválečného vývoje Československa nebylo ještě ustaveno Prozatímní Národní shromáždění a veškeré legislativní aktivity se prováděly prostřednictvím prezidentských dekretů.¹

Mezi mýty spojené s Benešovými dekrety patří např. tvrzení, že jsou spojené s autoritativním režimem prezidenta E. Beneše, a že „nařídily“ vyhnání německé menšiny z Československa nebo dokonce, že byly „právním podkladem“ pro genocidu či etnickou čistku Němců a Maďarů v poválečném Československu, že Beneš, londýnské prozatímní státní zřízení a poválečná vláda neměly legitimitu k vydávání takovýchto norem, že neproběhla jejich řádná ratifikace, a že se jedná zčásti ne o právo, ale o protiprávní akty.²

Ve své práci bych se proto pokusila o historickou analýzu faktů spojených s problematikou těchto dekretů.

V každém případě dekrety prezidenta republiky nelze demonizovat, ale ani je pojímat nekriticky.

¹ *Co jsou Benešovy dekrety?* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/co-jsou-benesovy-dekrety-6303419>

² KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 10

1. Co jsou tzv. Benešovy dekrety?

Lidová tvořivost dala vzniknout termínu "Benešovy dekrety", i když prezident Edvard Beneš byl jen jedním z těch, kteří dekrety podepisovali, a už vůbec nebyl jejich autorem. Tyto dokumenty připravovala jednotlivá ministerstva exilové vlády, a ta je po projednání předložila prezidentovi k podpisu. Dekretů bylo vydáno do konce roku 1945 přes 140.³ Zahrnují zásadní otázky ústavního, trestního, občanského a správního práva, mezinárodněprávních aspektů odsunu německé a maďarské menšiny nebo státních financí a státní správy. Všech sto dekretů, které prezident Beneš podepsal po osvobození Československa, v době před znovuoústavením Národního shromáždění, vstoupilo v platnost během jediného půl roku.⁴

Další dekrety byly vydány v době existence exilové vlády v letech 1940–1945 v tzv. Úředním věstníku československém; ten však nebyl na českém území oficiálně distribuován, takže dekrety nebyly řádně promulgovány a nestaly se ve formálním ani materiálním smyslu platným právem.⁵

Tyto dekrety prezidenta republiky jako normativní akty vydávané prezidentem republiky za součinnosti s československou vládou v letech 1940 – 1945 jsou tedy především otázkou, která se dotýká československého vývoje po Mnichovu 1938. Proto je nutné připomenout, že stav, do kterého se Československá republika po Mnichovu a po 15. březnu 1939 dostala, neměl v dějinách mezinárodních vztahů 20. století příliš mnoho obdobných příkladů. Byl způsoben agresivním postupem nacistického Německa vůči československému státu. Mimořádný stav, do kterého se v důsledku německého, ale i maďarského a polského postupu po Mnichovu československý stát dostal, způsobil zásadní porušení základních československých ústavních norem.⁶

³ *Co jsou Benešovy dekrety?* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/co-jsou-benesovy-dekrety-6303419>

⁴ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 54

⁵ *Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Bene%C5%A1ovy_dekrety

⁶ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 19

Události 14. – 16. března roku 1939 přinesly vytvoření Protektorátu Čechy a Morava a formálně nezávislého slovenského státu, který byl ústavním zákonem č. 185/1939 Slovenského zákoníku o ústavě Slovenské republiky z 21. června 1939 prohlášen republikou. Naopak Československá republika přestala fakticky existovat. Nechybělo mnoho a československý stát, respektive to, co z něj po Mnichovu zbylo, zanikl definitivně i právně.⁷

Mezi dnes nejvíce diskutované patří Dekret prezidenta č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkově - právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, dále Dekret prezidenta č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa a také Dekret prezidenta republiky č. 28/1945 Sb. o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

Už se ale tolik nemluví o dekrettech, které upravovaly další důležité části života osvobozeného Československa, jako Dekret č. 91/1945 o obnovení československé měny, nebo Dekret č. 77/1945 Sb. o některých opatřeních k urychlení nakládky a vykládky zboží v železniční dopravě. Najdeme tu ale i Dekret prezidenta č. 80/1945 Sb. o opětném zavedení středoevropského času.⁸

Téma Benešových dekretů se dostalo i na půdu Evropského parlamentu s tím, zda tyto právní normy jsou v souladu s evropským právem a kodaňskými kritérii. Několik kauz spojených s dekrety projednávala i Komise OSN pro lidská práva v Ženevě.⁹

Benešovy dekrety jsou neoddělitelně spojeny s otázkou obnovy československého státu v předmnichovských hranicích a s mimořádnou

⁷ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 20

⁸ *Dekrety prezidenta republiky - tzv. Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/dekrety-prezidenta-republiky-tzv-benesovy-dekrety-6303416>

⁹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 12

mezinárodně politickou a právní situací, do které se československý stát v průběhu druhé světové války dostal.¹⁰

Obr. 1. Benešovy dekrety – ČT24 – Česká televize, Zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1290689-benesovy-dekrety>

Obr. 2. Benešovy dekrety po sté a první – Blog iDNES.cz, Zdroj: <https://petrriha.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=737497>

¹⁰ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 - 1945*. 1 vyd. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy s.r.o., 1998. ISBN 80-7184-665-1, s. 42

2. Pozadí Benešových dekretů

Dekrety prezidenta republiky, jako základní právní norma, byly vydávány jako mimořádné řešení, kdy nebylo vzhledem k okupaci možné vykonávat zákonodárnou moc v souladu s Ústavní listinou.

Prozatímní státní zřízení totiž muselo v podmínkách války a emigrace na britské půdě najít způsob, jak se vyrovnat s problematikou tvorby právních předpisů v exilu.

Z mnoha důvodů bylo jasné, že v podmínkách emigrace a druhé světové války nebude možné svolat Národní shromáždění a bez parlamentu bylo v oblasti legislativy velmi komplikované naplnit deklarované úsilí o využití Ústavy z roku 1920 a předmnichovského právního řádu. Československo a jeho právní řád se dostaly do stavu, který nazýváme ústavně právní nouze.¹¹

Prozatímní státní zřízení se s nemožností řádně přijímat zákony či měnit ústavu muselo, s respektem k principům parlamentní demokracie, nějak vyrovnat. Rozhodnutí o podobě exilové normotvorby padlo v průběhu září 1940. Řešení exilové vlády bylo jednoznačné: zákonodárnou moc v exilu svěřila prezidentu republiky v součinnosti s vládou.¹² Prezident republiky vydává ústavní dekrety a dekrety k návrhu vlády, a to za spolupodpisu předsedy vlády a těch členů vlády, kteří jsou odpovědní za jejich provedení. Dekrety prezidenta republiky měly v londýnském exilu „hierarchickou rovnost se zákony“ a jejich autory byli právní znalci prozatímního státního zřízení. Na přípravě dekretů prezidenta republiky se podílely i zvláštní expertní komise.¹³

Vzhledem k významnému postavení Velké Británie v protihitlerovské koalici a i vzhledem k tomu, že Londýn se stal na pět válečných let „hlavním městem

¹¹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 61

¹² KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 67

¹³ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 68, 69

Československé republiky“ bylo nutné postupovat i v souladu s názory britské vlády.

Vláda Velké Británie považovala odsuny německých menšin za způsob jak vyřešit národnostní problémy v Evropě a uvažovala o této možnosti již na počátku druhé světové války. Vycházelo se ze zkušeností při výměně křesťanského a muslimského obyvatelstva mezi Řeckem a Tureckem po první světové válce a při přesunech obyvatel v rámci Britského impéria. Československá vláda v londýnském exilu nezávisle na britské vládě také zvažovala odsun německé menšiny.

Po nacistickém teroru proti českému obyvatelstvu, který byl rozpoután v reakci na atentát na Heydricha v červnu 1942, získala Benešova vláda od Velké Británie ústní souhlas s odsunem, který byl vázán na souhlas Spojených států a Sovětského svazu. V roce 1945 odsun Němců odsouhlasily tři vítězné mocnosti na Postupimské konferenci.¹⁴

V tomto smyslu musíme pochopit i vztah mezi prezidentskými dekrety a odsunem, který není nijak jednoduchý. Je dobré zdůraznit, že odsun proběhl především na základě výše zmíněné dohody na Postupimské konferenci v srpnu 1945, a že proběhl i v jiných státech a tudíž se nejedná o izolovaný problém československo-německý.¹⁵

Československé retribuční dekrety se příliš nelišily zejména od těch států, které též připravovaly své normy již v podmínkách exilu, tj. od předpisů francouzských, belgických, nizozemských, lucemburských či norských vlád. V těchto případech se navíc jednalo o státy, které s retribucemi započaly ihned po svém osvobození, a tedy mnohdy časově dříve než tomu bylo v Československu.¹⁶

¹⁴ *Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 29. 7. 2022] Dostupné z: https://czwiki.cz/Lexikon/Bene%C5%A1ovy_dekrety

¹⁵ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 253

¹⁶ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 354

Ratifikace dekretů prezidenta Beneše byla provedena Ústavním zákonem č. 57/1946 Sb. ze dne 28. března 1946, kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekry prezidenta republiky. Ratifikovány byly Prozatímním národním shromážděním.

2.1. Rozdělení Benešových dekretů

Dekry vydané prezidentem Edvardem Benešem je možné rozdělit do tří částí:

1940–1944: Tyto dekry byly vydány v exilu v Londýně. Upravují především vytvoření československé exilové vlády a jejích orgánů (včetně armády) a jejích organizací.

1943–1945: Vydány také v londýnském exilu. Upravují především převzetí kontroly osvobozeného území Československa od spojeneckých armád a organizace poválečné československé vlády.

1945 duben – 1945 říjen: Dekry vycházející z návrhů uvedených v Košickém vládním programu, který byl oficiálně čs. vládou přijat v dubnu 1945 v Košicích, připravovaném komunisty v Moskvě od konce 1944.¹⁷

Snadněji můžeme roztřídit politické dekry podle věcného hlediska:

1. Dekry, které se podstatně dotýkají ústavy, právního řádu, státních a společenských orgánů, tzv. Ústavní dekry.
2. Dekry vedoucí k potrestání „neslýchaných zločinů, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluvníci v Československu“, tzv. Retribuční dekry.
3. Dekry hospodářsky konfiskační (neboli znárodnovací), jejichž výsledkem byl hluboký zásah do soustavy soukromého vlastnictví v Československu a vytvoření základů socialistického státu. Komunisté využili pocitu viny, který postihl všechny národy okupované nacisty. Šlo o to, že až na výjimky, většina obyvatel nebyla schopna vzdorovat německé přesile a nacistickému teroru se zbraní v ruce. Lidé chodili do práce a pracovali

¹⁷ *Benešovy dekry* [online] 2022 [cit. 8. 7. 2022] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bene%C5%A1ovy_dekry

pro potřeby Říše, také přihlíželi tomu, jak Židé odjíždějí do koncentračních táborů, komunikovali s nadřízenými a dalšími činiteli, kterým by za normálních okolností nepodali ani ruku a mnoho dalšího. Tohoto psychického rozpoložení obyvatelstva využili komunisté se svojí teorií, že „tenká vrstva finanční, průmyslové a agrární buržoazie“ se zachovala proradně, zatímco „všechny vrstvy pracujícího lidu“ úspěšně bojovaly s nacismem. Jak to dopadlo, o tom vydal svědectví Košický vládní program. Spektrum viny se rozšířilo až do podoby: Němci a Maďaři, finanční, průmyslová a agrární buržoazie a zrádci a kolaboranti.¹⁸

4. Dekrety všeobecně politické
5. Dekrety nacionálněperzekuční (protiněmecké a protimaďarské, tedy ty, které se většinou považují za tzv. *Benešovy dekrety*.) Právě o tyto nacionálněperzekuční dekrety se dnes vedou rozhořčené diskuse. Je jich několik a zbavují německé a maďarské obyvatelstvo Československa nejen veškerého majetku, ale také všech práv a posléze i československého státního občanství.¹⁹

2.2. Nejdůležitější Benešovy dekrety

Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. – o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů ze dne 19. května 1945.

Řešil jednak zavádění národních správ na majetek nejen Němců a Maďarů, ale i na ten, který byl později znárodněn, a jednak otázky restituce majetku, o který za války přišly oběti nacistické národní, rasové nebo politické perzekuce. Je zajímavý tím, že nebyl aplikován na území celé republiky, i když s ním košická vláda od počátku počítala jako s celostátní normou. Jeho podoba se stala další ze sporných otázek vztahu Slovenské národní rady (SNR) k ústřední vládě.

¹⁸ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 63

¹⁹ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 54

Problematicky vnímána byla především restituční část dekretu a správa větších podniků, které by se podle ustanovení dekretu mohly dostat z vlivu SNR.

Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. – o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

Dekret prezidenta republiky č. 122/1945 Sb. - o zrušení německé univerzity v Praze ze dne 18. října 1945.

Reagoval na uzavření českých vysokých škol za druhé světové války. Kromě německé pražské univerzity byly zrušeny i všechny ostatní německé vysoké školy včetně pražské a brněnské techniky.

Ústavní dekret prezidenta republiky č. 10/1944 Ústředního věstníku československého - o dočasné správě osvobozeného území republiky československé ze dne 3. srpna. 1944.

Souvisel s dohodou mezi československou exilovou vládou a SSSR z 8. května 1944, na jejímž základě měl od Rudé armády přebírat osvobozené území do správy vládní delegát František Němec. Jeho mise na Slovensku a Podkarpatské Rusi však skončila neúspěchem. Když dorazil koncem října 1944 na Podkarpatskou Rus, ukázalo se, že sovětské orgány nemají zájem dodržet československo-sovětskou smlouvu, neboť využívaly jen její část, která hovořila o pravomocech sovětského vrchního velitele v pásmu válečných operací. Sovětské orgány tvrdily, že válečné operace ještě neskončily, a nehodlaly proto připustit předání správy do rukou vládního delegáta. K tomu se připojilo hnutí za připojení Podkarpatské Rusi k SSSR organizované Národní radou Zakarpatské Ukrajiny, která požadovala vypovězení vládního delegáta. Proti sovětskému postupu a porušování československo-sovětské smlouvy se vláda i Edvard Beneš několikrát ohradili, vždy bezúspěšně. Němec byl po sovětském nátlaku nakonec nucen odjet.²⁰

²⁰ JAHODÁŘOVÁ, Lucie. *Ožehavé dekryty. Živá historie 11/2021 – Benešovy dekryty*. 2021, roč. 17, č. 11, s. 12. ISSN 1803-3326

Dekret prezidenta republiky č. 27/1945 Sb. – o jednotném řízení vnitřního osídlení ze dne 17. července 1945.

Dekret s celostátní působností reagoval nejvíce na odsun německého obyvatelstva a konfiskaci půdy. Půda zejména v pohraničí byla přidělována českým a slovenským zájemcům a také repatriantům, například vídeňským či volyňským Čechům. Zajímavé je, že v souvislosti s přípravou tohoto dekretu se objevil v návrhu jedné z jeho verzí i pojem odsunu a pravidel pro jeho provádění. Po diskusi ve vládě ovšem byly s ohledem na mezinárodní stránku věci tyto pasáže z názvu i obsahu vypuštěny.

Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. – o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské ze dne 2. srpna 1945.

Zbavil státního občanství většinu osob německé a maďarské národnosti, které se staly za války státními občany nepřátelských států. Část republiky loajálních Němců mohla o občanství požádat zpět nebo občanství neztrácela, pokud prokázala aktivní účast v antifašistickém odboji či boji za obnovu Československa. Dekret byl zejména v počátku uplatňován velmi přísně a omezení s ním spojená se tak dotkla například i německy mluvících Židů. Byl předpokladem pro odsun a jeho datum vydání je spojeno s výsledky postupimské konference.²¹

2.3. Dekret prezidenta č. 12/1945 Sb. a další znárodňovací dekrety

Dekret prezidenta č. 12/1945 Sb. - jde o jeden z nejdiskutovanějších dokumentů československé historie. Na základě tohoto dekretu přišli Němci, Maďaři a takzvaní zrádci o majetek. Stát jim zabavil asi 2,5 milionu hektarů zemědělské půdy. Většina Němců pak musela Československo opustit úplně. Právě tyto předpisy vyvolávají debaty a spory dodnes.²²

²¹ JAHODÁŘOVÁ, Lucie. *Ožehavé dekrety. Živá historie 11/2021 – Benešovy dekrety*. 2021, roč. 17, č. 11, s. 13. ISSN 1803-3326

²² *Před 70 lety vydal prezident Beneš dekret, který připravil Němce o majetek* [online] 2021 [cit. 27. 3. 2021] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie_historie/pred-70-lety-vydal-prezident-benes-dekret-ktery-pripravil-nemce-o-majetek_201506210454_mhornakova

Úplné vyvlastnění půdy a zemědělského majetku německých občanů bylo základem „další fáze pozemkové reformy v Československu“.

Na Slovensku dekret č. 12/1945 Sb. nebyl uplatněn, protože konfiskace půdy a přidělové řízení se uskutečňovaly podle nařízení předsednictva SNR z 27. února 1945.

Další související dekrety:²³

- dekret č. 5/1945 Sb. z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů
- dekret č. 28/1945 Sb. z 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci
- dekret č. 81/1945 Sb. z 25. září 1945 o některých opatřeních v oboru spolkovém
- dekrety č. 100-103/1945 Sb. z 24. října 1945 o znárodnění (v případě nacistických právnických osob a osob německé a maďarské národnosti zbavených československého státního občanství se znárodňuje bez náhrady)
- dekret č. 108/1945 Sb. z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy

Podstatný je na těchto dekretech obrovský rozsah podniků, které byly konfiskovány. „Znárodnění“ sice pokračovalo i v následujícím období, ale už to co dokázaly zkonfiskovat znárodnovací dekrety prezidenta republiky, bylo úctyhodné. Podle všeho bylo zestátněno přes 2000 podniků s 61 % zaměstnanců v průmyslu a se 75 % podílu na československé výrobě.²⁴

²³ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1

²⁴ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 70

Jen samotný dekret č. 100 má 27 položek vyjmenovávajících druhy podniků, které jsou tímto dekretem znárodněny. V zásadě byly tyto podniky znárodněny za náhradu (vyjma nacistických právnických osob a osob německé a maďarské národnosti zbavených československého státního občanství, u kterých proběhlo znárodnění bez náhrady). Z těchto znárodněných podniků se posléze zřizovaly národní podniky. Ty se následně staly majetkem státu s tím, že veškeré své přebytky výtěžků budou odvádět právě státu. V národní podniky se dnem zestátnění přeměnily také všechny akciové banky, znárodněné dekretem č. 102 i soukromé pojišťovnictví na území Československé republiky (dekret č. 103).

Zestátněním klíčového průmyslu byly vytvořeny základy socialistického Československa.²⁵ Právní základy československého socialistického státu jistě nevytvořily pouze tyto dekrety znárodnovací a dekrety je doplňující. Nicméně bez nich by socialismus politického a hospodářského života v ČSSR nevznikl. Tento socialistický systém, který tak byl vytvořen, vydržel bohužel celých pětadvacet let.

Tyto dekrety vytvořily rovněž základní instituce a mechanismy, o které se mohla opřít další socializace Československa.²⁶

Znárodnovací dekrety se vztahovaly nejen na nemovitosti, ale i na movité věci a zvláště na peníze a cennosti. Kromě toho samozřejmě existovala po skončení druhé světové války celá řada dalších omezujících opatření vůči osobám německé národnosti, jako například povinnost nosit bílou pásku, omezení nákupní doby, zákaz návštěv veřejných místností, zákaz cestování a stěhování do vzdálenosti větší než 4 km či omezení potravinových přídelů na výši, kterou sami za války přiznali židovskému obyvatelstvu.²⁷

Příprava znárodnění probíhala ve velmi hektické atmosféře a provázely ji zásadní politické i právní teoretické spory. Vedly se o rozsah a tempo znárodnění

²⁵ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 71

²⁶ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 72

²⁷ BENEŠ, Zdeněk a kol. *Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. 2. oprav. vyd. Pardubice: Východočeská tiskárna, 2002. ISBN 80-86010-60-0, s. 203, 204

i o způsob poskytování náhrad, kdy zejména komunisté a sociální demokraté obhajovali rozsáhlé a jednorázově provedené znárodnění, zatímco například strana lidová podporovaná Demokratickou stranou požadovala rozváznější znárodnění uskutečňované po etapách či využívání družstevních forem vlastnictví.²⁸

I prezident Beneš s některými z dekretů spokojený nebyl. Například prohlašoval, že nepodepíše znárodnovací dekry v tak širokém okruhu případů, jichž se měly týkat. Nakonec je ale podepsal. Chtěl také zasáhnout do podoby konfiskací zemědělského nepřátelského majetku z mezinárodněpolitických důvodů. V tomto případě se mu podařilo prosadit, aby ústavní dekret o státním občanství německé a maďarské národnosti mohl podepsat až poté, co vešlo ve známost rozhodnutí postupimské konference. Ale jiné ústupky si ani on se svou významnou pozicí ve vládě vydobýt nedokázal.²⁹

Obecně problematika tzv. Benešových dekretů hýbe politickým životem nejen u nás, ale již i na evropské úrovni. Neustálé diskuze o platnosti či neplatnosti dekretů prezidenta Beneše z let 1940–1945 se týkají zejména jejich dopadů na neblaze proslulou konfiskaci majetku „nepřátelských“ Němců, Maďarů a kolaborantů. Jiný význam těchto právních předpisů však již tolik zdůrazňován není. Dekry prezidenta Beneše jsou ale neoddělitelnou součástí československého resp. českého právního řádu a je zcela nepopiratelná jejich důležitost pro poválečnou právní obnovu Československa.³⁰

²⁸ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 330

²⁹ JAHODÁŘOVÁ, Lucie. *Ožehavé dekry. Živá historie 11/2021 – Benešovy dekry*. 2021, roč. 17, č. 11, s. 10. ISSN 1803-3326

³⁰ *Význam tzv. Benešových dekretů pro obnovení poválečného právního pořádku* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznam-tzv-benesovych-dekretu-pro-obnoveni-povalecneho-pravniho-poradku-16975.html>

3. Mnichovská dohoda a její důsledky

Temnou součástí našich moderních dějin je bezesporu podepsání tzv. Mnichovské dohody z 30. září 1938 představiteli Francie, Velké Británie, Itálie a Německa, na základě které bylo připojeno zhruba 30 % českého území k Německu a následné připojení Čech a Moravy v březnu 1939 k Německé říši pod názvem Protektorát Čechy a Morava.³¹

Po jednání s N. Chamberlainem 15. září 1938 v Berchtesgadenu začal A. Hitler chápat, že vojenský útok na ČSR by pro něj mohl být přeci jen riskantní, dal tedy přednost získání Sudet politickou metodou (byť i stále kombinovanou s hrozbou vojenského úderu jako prostředku k vydírání). Ač by byl raději nad Čechy zvítězil vojensky a dal přednost prezentaci síly, uvědomil si, že se může rizikům války s ČSR (poměr sil, pravděpodobná délka konfliktu, nejistota o postoji Anglie a Francie, generálská opozice) vyhnout.

Při další schůzce 22. září 1938 v Godesbergu však předložil překvapenému (a znechucenému) Chamberlainovi mnohem větší územní nároky, než ve svém alpském sídle. Neomezil je už pouze na oblasti s německou většinou na základě současného stavu, ale zahrnul i ty, ve kterých měli Češi většinu. Tak se na stůl dostala i druhá mapa s rozšířeným územním nárokem. Chamberlain zprvu reagoval souhlasem s československou vojenskou mobilizací. Ta byla provedena rychle a úspěšně, což zmařilo Hitlerovu představu o bleskovém rozhodnutí války. Proto se také, ač stále hrozil zbraněmi, chopil nabídky svého spojence Mussoliniho na zprostředkování konference šéfů vlád Německa, Itálie, Velké Británie a Francie. Chamberlainův „pevný postoj“ zde velmi rychle bohužel roztál.

Mnichovská konference šéfů vlád čtyř mocností (Německa, Itálie, Francie a Velké Británie) se konala 29. – 30. září 1938 a její charakter i výsledek jsou všeobecně známy. Aniž by československé zástupce vůbec připustila k jednání,

³¹ Význam tzv. Benešových dekretů pro obnovení poválečného právního pořádku [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznam-tzv-benesovych-dekretu-pro-obnoveni-povalecneho-pravniho-poradku-16975.html>

bylo Praze předloženo rozhodnutí, vlastně ultimátum, v podobě Mnichovské dohody.³²

Za takového mezinárodního rozhodnutí a okolností, které tento vpravdě diktát provázely, bylo od československého státu odtrženo území, které likvidovalo jeho historický rozměr a jehož jádrem se zakrátko stane Říšská župa Sudety.

Zástupci ČSR se pokoušeli apelovat na vojenskou pevnost Západu. Odpověděl jim však pouze Chamberlainův poradce Ashton-Gwatkin s tím, že pokud to ČSR nepřijme, bude si to vyřizovat s Německem sama. Československá republika v hranicích z roku 1918 tím přestala existovat.³³

Velmi důležitou změnou pomnichovské republiky byla proměna jejího státotvorného uspořádání a vyhocení vztahu Čechů a Slováků ve společném státě. Československá ústřední vláda byla nucena respektovat požadavek na udělení autonomie Slovenska a připustila vytvoření slovenské autonomní vlády, která se stala součástí ústřední československé vlády. Ústavním zákonem č. 328/1938 Sb. byla posléze přiznána autonomie i Podkarpatské Rusi. Dne 30. listopadu 1938 byl následně zvolen prezidentem Česko-Slovenska dr. Emil Hácha a nová vládní nařízení začala velmi omezovat mnohé demokratické vymoženosti předmnichovské republiky, především široký okruh politických a občanských práv vedoucích k nastolení režimu totalitního typu.³⁴

3.1. Protektorát Čechy a Morava

Prezident Emil Hácha pod hrubým nátlakem a z hrozby silou vůči zbytku Česko-Slovenska podepsal vyčerpán 14. března 1939 v Berlíně prohlášení, kterým svěřil další osud českých zemí do rukou Německa. Dne 16. března vydal Adolf Hitler Výnos říšského kancléře o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Československá republika přestala fakticky existovat. Velká Británie, Francie,

³² KURAL, Václav, Zdeněk RADVANOVSKÝ a kol. „SUDETY“ pod hákovým křížem. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, nakladatelství pro bibliofily a diskofily, 2002. ISBN: 80-86067-66-1, s. 37, 38

³³ KURAL, Václav, Zdeněk RADVANOVSKÝ a kol. „SUDETY“ pod hákovým křížem. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, nakladatelství pro bibliofily a diskofily, 2002. ISBN: 80-86067-66-1, s. 39, 40

³⁴ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 - 1945*. 1. vyd. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy s.r.o., 1998. ISBN 80-7184-665-1, s. 44, 45

Spojené státy americké a Sovětský svaz proti vytvoření protektorátu protestovaly pouze diplomatickou cestou a nový stav právně neuznaly. Situace se zásadním způsobem změnila až po vypuknutí válečného konfliktu demokratických zemí s Německem v září 1939.³⁵

Neočekávaná zpráva o okupaci Prahy německou armádou zasáhla Beneše 15. března 1939 při jeho šestiměsíčním pobytu v USA. Pro Beneše to byl opravdu velký šok. Po krátkém zaváhání se Beneš ujal vedení formulujícího se československého odboje v zahraničí. Zejména vojáci mu však vyčítali, že takovou rozhodnost měl projevit o šest měsíců dříve v době Mnichova, když měl pod svým velením milionovou armádu.³⁶

Vláda Spojených států zaslala německému charge d'affaires 20. března 1939 úřední nótu, v níž odmítala přijmout německou nótu ze dne 17. března 1939, oznamující vládě Spojených států vytvoření německého protektorátu v Čechách a na Moravě. Vlády britská a francouzská odpověděly na německé nóty, oznamující vytvoření německého protektorátu, až když první krok byl učiněn Spojenými státy. Jejich oficiální nóty z 18. března odmítly německou akci a postup, poněvadž byly v rozporu se zásadami mezinárodního práva a se smlouvami, jež byly podepsány. Sovětský svaz odpověděl velmi pevnou nótou a odmítl uznat zničení Československa.³⁷

23. května zasedala poprvé po německém vpádu do Československa Rada Společnosti národů v Ženevě. Beneš využil této příležitosti k dalšímu protestu proti německému obsazení.³⁸

Koncem května 1939 se Beneš tajně sešel s prezidentem F. D. Rooseveltem, který mu slíbil, že v případě vypuknutí války Spojené státy uznají

³⁵ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 - 1945*. 1 vyd. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy s.r.o., 1998. ISBN 80-7184-665-1, s. 45, 46, 48

³⁶ HAUNER, Milan. *EDVARD BENEŠ PAMĚTI I., Mnichovské dny*. 1 vyd. Český Těšín: Těšínská tiskárna, 2007. ISBN 978-80-200-1529-7, s. 27

³⁷ HAUNER, Milan. *EDVARD BENEŠ PAMĚTI II., Od Mnichova k nové válce a novému vítězství*. 1 vyd. Český Těšín: Těšínská tiskárna, 2007. ISBN 978-80-200-1529-7, s. 78, 79

³⁸ HAUNER, Milan. *EDVARD BENEŠ PAMĚTI II., Od Mnichova k nové válce a novému vítězství*. 1 vyd. Český Těšín: Těšínská tiskárna, 2007. ISBN 978-80-200-1529-7, s. 82

Benešovu exilovou vládu. Beneš ocenil Rooseveltovo jasné odmítnutí Mnichova a následnou okupaci Československa.³⁹

Klíčový význam pak mělo vystoupení prezidenta Beneše 8. června 1939 v chicagském Pilsen Parku, nazvané Program československé zahraniční akce za obnovu Československa. Beneš v něm mimo jiné k otázce kontinuity a neplatnosti Mnichovské dohody prohlásil: „*Nejsme mnichovskou dohodou vázáni, jednak proto, že ústavně nikdy přijata nebyla a jednak proto, že byla nacistickým diktátorským Německem násilně a svévolně zrušena provedením tak zvaného protektorátu. Půjdeme do boje za svobodu své staré vlasti a za vydobytí své staré Československé republiky. Jdeme světem dál hrdě a pevně, jako občané Československé republiky.*“⁴⁰

V tzv. době „nesvobody“ platilo na území bývalého Československého státu dvojí právo. Jednak to bylo nacistické právo, které zejména chránilo a privilegovalo Němce a ostatní obyvatelé byli posuzováni jako jiná méněcenná rasa a jednak právo tvořené a prosazované československou exilovou vládou v Londýně a dekrety prezidenta republiky. Po válce se prosadilo právo dekretů, což bylo vyjádřeno zejména v ústavním dekretu o obnově právního pořádku (ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl.).⁴¹

³⁹ HAUNER, Milan. *EDVARD BENEŠ PAMĚTI I., Mnichovské dny*. 1 vyd. Český Těšín: Těšínská tiskárna, 2007. ISBN 978-80-200-1529-7, s. 28

⁴⁰ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 22

⁴¹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 23

4. Sudety – jejich historie, zrod „sudetoněmeckého národa“ a sudetští Němci v roce 1945

Sudety původně označovaly geomorfologickou jednotku Krkonošsko-jesenické subprovincie. V němčině se říkalo Sudeten a polštině Sudety. Dříve se o této části země běžně mluvilo jako o Sudetském pohoří.

Postupně tak pojem Sudety zobecněl a začal se používat pro označení celého pohraničí tehdejšího Československa, které bylo obýváno Němci. Regiony Karlovarska, Ústecka a Liberecka ostatně tvořili největší část rozlohy Sudet a byly také nejbohatší (díky rozvinuté industrializaci). Proto se jméno Sudety začalo používat pro celé pohraničí.⁴²

Několik století žili Němci a Češi na společném území bez vážnějších problémů. Během 19. století se však začal vzrůstat na obou stranách nacionalismus. Až do vzniku Československa v roce 1918 patřili sudetští Němci společně s Čechy do habsburské říše. Konec první světové války a porážka Rakouska-Uherska a Německa znamenalo rozbití velkého mnohonárodnostního státu.⁴³

Už při formování první Československé republiky se pokusili Němci žijící v pohraničních částech Čech, Moravy a bývalého Rakouského Slezska vzbouřit a připojit Sudety k Německému Rakousku. Tento protest byl však násilně potlačen a území se stalo součástí Československa.⁴⁴

Nová státní moc prosazovala svrchovanost státu vůči celému území i vůči veškerému obyvatelstvu. Realizovala ji prostředky politickými, ekonomickými i vojenskými. V oblastech, které nebyly obývány jen českým obyvatelstvem, k tomu bylo třeba vynaložit výrazného úsilí a čelit zásahům zvenčí a odporu

⁴² BENEŠ, Zdeněk a kol. *Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. 2. oprav. vyd. Pardubice: Východočeská tiskárna, 2002. ISBN 80-86010-60-0, s. 53

⁴³ *Československé vojsko obsazovalo Sudety* [online] 2022 [cit. 18. 12. 2022] Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/pred-100-lety/ceskoslovenske-vojsko-obsazovalo-sudety-v-moste-rozhodli-delostrelci.A181127_195837_pred-100-lety_heli

⁴⁴ *Sudety mapa a hranice v roce 1938* [online] 2022 [cit. 14. 7. 2022] Dostupné z: <https://hotelove.cz/sudety-mapa/>

na vlastním území.⁴⁵ Německé obyvatelstvo žijící převážně v pohraničí českých zemí totiž zcela odmítlo nově vznikající stát. Pražský Národní výbor po neúspěšných pokusech o dohodu zahájil vojenské obsazování pohraničních regionů. Jednotky československé armády zabíraly město za městem. Německé zemské vlády přesídlily posléze do Vídně a místní správní orgány se bez velkého odporu podřizovaly autoritě nového státu.⁴⁶ Výsledkem bylo zklamání a pocit křivdy sudetských Němců.

Tento pocit křivdy přetrval i v následujících dekádách a vedl ke zformování Sudetoněmecká strany v roce 1935, vedené Konrádem Henleinem. Od roku 1938 je pak na denním pořádku zneklidňování celého pohraničního území ozbrojenými akcemi, přepadávání pohraničních stráží i celých obcí, zabíjení, pálení a braní lidí do zajetí (přes 2000 jich bylo odvezených do Německa). Docházelo ke střetům, jak mezi dětmi, tak mezi dospělými. Za této situace se nelze divit, že z pohraničí odcházeli a mnohde již i utíkali ti obyvatelé, proti nimž bylo řádění henleinovských spolustraníků zaměřeno – Češi, Židé i sudetoněmečtí antifašisté.⁴⁷

Vzestup Hitlera pak umožnil odtržení těchto území, která byla po celá staletí nezpochybnitelným územím českých a moravských zemí. V mnoha případech, prakticky ze dne na den, se čeští obyvatelé Sudet stávali občany cizího státu. Čech se stal osobou nenáviděnou a utlačovanou. Mnozí byli k odchodu (útěku) donuceni svými německými sousedy až v průběhu dalších týdnů či měsíců po obsazení pohraničí. Byl zde bohužel vytvořen nechvalný precedens pro českou poválečnou odvetu a v neposlední řadě se nacistům povedlo odstranit nezaměstnanost mezi sudetskými Němci.⁴⁸

⁴⁵ BENEŠ, Zdeněk a kol. *Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. 2. oprav. vyd. Pardubice: Východočeská tiskárna, 2002. ISBN 80-86010-60-0, s. 53*

⁴⁶ PÁNEK, Jaroslav, Oldřich TŮMA a kol. *Dějiny českých zemí. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3994-9*

⁴⁷ KURAL, Václav, Zdeněk RADVANSKÝ a kol. *„SUDETY“ pod hákovým křížem. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, nakladatelství pro bibliofily a diskofily, 2002. ISBN: 80-86067-66-1, s. 54*

⁴⁸ KURAL, Václav, Zdeněk RADVANSKÝ a kol. *„SUDETY“ pod hákovým křížem. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, nakladatelství pro bibliofily a diskofily, 2002. ISBN: 80-86067-66-1, s. 58, 60*

Obr. 3. Schématická mapa Sudet, Zdroj: <https://hotelove.cz/sudety-mapa/>

K odtržení Sudet došlo na základě Mnichovské dohody z 29. září 1938, jedním z nejzlobnějších aktů moderních politických dějin. Sudety se připojily k Německé říši, k čemuž formálně došlo vzápětí 1. října 1938. Šéfové vlád Německa, Itálie, Velké Británie a Francie nařídili ČSR, která nebyla na jednání připuštěna, aby podstoupila Německu česko-moravské pohraničí a vytvořili tak Hitlerovi předpoklady k vyvolání 2. světové války – největší katastrofy v dějinách lidstva.⁴⁹ Slepá mapa Sudet poslouží hezky k orientaci. Teprve na této mapě vynikne, o jak obrovskou část území jsme tehdy přišli.

Obr. 4. Slepá mapa Sudet, Zdroj: <https://hotelove.cz/sudety-mapa/>

⁴⁹ BENEŠ, Zdeněk a kol. *Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. 2. oprav. vyd. Pardubice: Východočeská tiskárna, 2002. ISBN 80-86010-60-0, s. 107

Po skončení války v roce 1945 začal vládou schválený odsun sudetských Němců do západní a sovětské zóny Německa. Miliony německých starousedlíků rychle nahradili noví osadníci: Češi z vnitrozemí, Slováci, Maďaři, navrátilí se čeští emigranti, ale také Řekové a Makedonci. Pohraničí je dodnes jiné než zbytek země.

Koncem března 1947 žilo v Sudetech podle dobových dokumentů 2,5 milionu lidí, přibližně o půl milionu méně než před válkou. Třetina z nich byli původní obyvatelé, třetina Čechoslováci z vnitrozemí a třetina národnostní a etnické menšiny. Nejčastějším jazykem po češtině se brzy stala slovenština. Hned v první vlně přistěhovalců sem zamířilo přibližně 200 tisíc slovenských osadníků včetně několika desítek tisíc východoslovenských Romů. Další následovali – přiděly půdy zdarma zlákaly české a slovenské emigranty z Polska, Vídně, Maďarska, rumunských osad nebo Podkarpatské Rusi. Část z nich měla o svém cíli jen matnou představu.⁵⁰

4.1. Záhadné trubky v Sudetech

Odlehlé obce v pohraničí jako Olešná (Elsch), Skoky (Maria Stock), Prášily (Stubenbach), Horní Police (Oberpolitz) nebo Šitboř (Schüttwa) spojuje záhada. U opuštěných kostelů začaly v současné době ze země vyrůstat podivné trubky. Vypadají jako součásti ponorek, ale střílet na vás nebudou – maximálně tak verše.

Trubky se jmenují Poesiomaty a dokážou recitovat, zpívat či zvoní zvukem zvonů, které už rozbité kostely většinou nemají. Vyprávějí příběhy o opuštěných melancholických místech a o tamních lidech mluvících česky i německy.

V takových vesnicích totiž často ani nebylo možné rozlišit, kdo je Čech a kdo ne. Národnost si tam lidé vybírali i měnili z nejrůznějších důvodů. Pod vlivem příbuzných, přátel nebo i v očekávání materiálních výhod. Před válkou se dokonce stávaly případy, že rodiče hovořící celý život německy začali lámat češtinu a změnili národnost, aby jejich synové nemuseli do německé armády. A díky tomu pak skutečně přežili.

⁵⁰ *Existují Sudety? Hranice jsou zřetelné i sedmdesát let po vysídlení Němců* [online] 2022 [cit. 14. 7. 2022] Dostupné z: <https://interaktivni.rozhlas.cz/sudety/>

S umístěním Poesiomatů k opuštěným kostelům pomohl Česko-německý fond budoucnosti, který našel vhodná místa. Ředitel fondu Tomáš Jelínek by chtěl prostřednictvím Poesiomatů zviditelnit odkaz bývalých německých obyvatel českých zemí, vyzdvihnout vše dobré, co se po roce 1989 povedlo v oblasti česko-německé spolupráce, a povzbudit Čechy a Němce k jejímu prohlubování.

Tajemné stroje byly umístovány ve spolupráci s místními. Postupně pronikly na Šumavu, Tachovsko, Karlovarsko, Ústecko a do Orlických hor.⁵¹

⁵¹ *Záhadné trubky v Sudetech. Vyrostly ze země a mluví na lidi* [online] 2022 [cit. 16. 8. 2022] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/zahadne-trubky-v-sudetech-vyrostly-ze-zeme-a-mluvi-na-lidi-40405508>

5. Prozatímní státní zřízení ČSR

Přes Benešovy snahy o vytvoření ústředního exilového orgánu bylo jediným úspěchem pomnichovského období vytvoření Československého národního výboru (ČSNV) v Paříži. Jeho úkolem bylo reprezentovat československý národ v zahraničí a řídit vojenské jednotky ve Francii. Předsedou výboru se stal právě E. Beneš.⁵²

Po německém vpádu do Československa začalo totiž tisíce našich důstojníků a vojáků hned utíkat z Československa, nejdříve do Polska, do Maďarska, do Jugoslávie, Rumunska, Turecka aj. a odtud do Francie. Naše pařížské velvyslanectví dosáhlo s francouzskou vládou dohody, která umožnila dočasný vstup našich vojáků do cizinecké legie, aby v případě války byly základem samostatné československé armády, která by byla legálním pokračováním čs. armády domácí. Tím se veškeré naše vojenské přípravy soustředily v Paříži.⁵³

Z hlediska počátků vydávání prezidentských dekretů je nutné připomenout, že to byl právě ČSNV v Paříži, který začal s vydáváním právních norem pro československé občany v emigraci. Snahy o přeměnu ČSNV v exilovou vládu dlouho narážely na neochotu Francie i Velké Británie vázat se v řešení středoevropské problematiky. Situace se zásadně změnila po vojenské porážce Francie v červnu 1940. Beneš spojil jednání o evakuaci československých vojáků z Francie s požadavkem uznání československé exilové reprezentace. Po složitých jednáních mezi E. Benešem a britským ministrem zahraničí lordem Halifaxem došlo k uznání československého prozatímního státního zřízení 21. července 1940.⁵⁴ Toto britské uznání mělo pro Československo převratný

⁵² KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 24

⁵³ HAUNER, Milan. *EDVARD BENEŠ PAMĚTI II., Od Mnichova k nové válce a novému vítězství*. 1 vyd. Český Těšín: Těšínská tiskárna, 2007. ISBN 978-80-200-1529-7, s. 83

⁵⁴ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 25, 26

význam. Jednak ovlivnilo budoucí podobu československého zahraničního odboje a zároveň zde vznikla myšlenka vydávat v emigraci dekrety prezidenta republiky.⁵⁵

5.1. Prezident republiky

Funkci prezidenta zastával v rámci prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci Edvard Beneš a jako „prezident republiky Československé“ za druhé světové války poprvé veřejně vystoupil v rozhlasovém projevu do vlasti 24. července 1940. Opíral se o teorii, podle níž byla jeho abdikace z funkce prezidenta v říjnu 1938 neplatná, neboť byla vynucena hrozbou síly ze strany Německa. Beneš tak spojil neplatnost své abdikace s teorií právní kontinuity Československé republiky a s neplatností Mnichovské dohody.⁵⁶

Řeči a projevy E. Beneše, jimž lidé za války s nebezpečím života naslouchali, přesvědčovali posluchače o správnosti Benešovy politické koncepce, lásce k vlasti a národu, pevné vůli odčinit a odstranit páchaná příkoří na našem národu a hlavně o jeho víře v konečné vítězství.

Dále to byly různé dopisy a vzkazy. Důležitý je dopis E. Beneše dr. Ladislavu Rašínovi do Prahy z počátku listopadu 1938, v němž vykládá už tehdy zcela jasně celou problematiku Mnichova. A neméně důležitý je vzkaz E. Beneše z ledna roku 1939 politickým činitelům do Prahy, v němž je Beneš připravuje na válku a na náš odboj z let 1939 – 1945.

Ve svém projevu z 11. prosince 1940 v Londýně prohlašuje právní kontinuitu našeho státu a prohlašuje tak skutečnost, že První československá republika právně trvá, což je právním podkladem další státnické činnosti E. Beneše a jeho vlády v zahraničí.⁵⁷

Beneš byl jako prezident uznán postupně v letech 1940-1943 státy protihitlerovské koalice. Jeho nárok na výkon funkce prezidenta podpořila uznaná

⁵⁵ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 - 1945*. 1 vyd. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy s.r.o., 1998. ISBN 80-7184-665-1, s. 52

⁵⁶ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 28

⁵⁷ BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války*. Praha: Družstevní práce a Orbis, 1946, s. 2, 3, 253

vláda i Státní rada a po válce schválilo i Prozatímní Národní shromáždění. Definitivně byl jeho nárok potvrzen po parlamentních volbách v roce 1946.⁵⁸

5.2. Exilová vláda

Právní a politické argumenty, které měly podpořit E. Beneše ve funkci prezidenta republiky, byly důležité také vzhledem k tomu, že od funkce prezidenta republiky se odvíjely všechny ostatní součásti prozatímního státního zřízení a na prezidentu republiky a vládě byla postavena legislativní činnost prozatímního státního zřízení. Prozatímní státní zřízení navíc několikrát deklarovalo, že se ve své činnosti bude snažit maximálně využívat jak ústavu, tak i ústavní zvyklosti první republiky všude tam, kde to jen bude v podmínkách emigrace možné. A právě ústavní zvyklosti vázané na silné postavení prezidenta republiky patřily i díky osobnosti T. G. Masaryka k výrazným rysům předmnichovského ústavního systému.⁵⁹

Již 21. července 1940, tedy k datu britského uznání, jmenoval E. Beneš ministerského předsedu J. Šrámka a o den později 22. července 1940 i ostatní ministry exilové vlády a státní tajemníky. Formálně byla vláda pokračováním ČSNV, na jehož mezinárodní uznání z let 1939 – 1940 a především personální složení navazovala. Na vytvoření prozatímního státního zřízení se měl formálně usnést ČSNV, který tak však nemohl k danému datu učinit, vzhledem k vojenské situaci po pádu Francie. O vytvoření a podobě prozatímního státního zřízení tak musel rozhodnout E. Beneš sám jako předseda výboru a své rozhodnutí pouze konzultoval s těmi členy výboru, kterým se podařilo včas dorazit do Londýna na jednání s britským ministrem zahraničí lordem Halifaxem.⁶⁰

Na prvním zasedání exilového kabinetu, které se konalo 23. července 1940, se E. Beneš pokusil definovat poslání vlády v podmínkách exilu. Uvedl, že na britskou žádost by měla být velikost československých úřadů co možná

⁵⁸ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 29

⁵⁹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 33

⁶⁰ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 33, 34

nejmenší. Dále připomněl, že úkolem vlády je pokračovat v tradicích první, masarykovské republiky a připravovat „republiku novou“, přizpůsobující se tehdejšímu poměru válečnému a novému poměru, jež vzniknou po válce. Proto se tato exilová vláda měla především starat o organizaci armády a vedení války, řídit československé zastupitelské úřady a pečovat o československé emigranty. Beneš také vyjádřil přesvědčení, že exilová vláda bude symbolem „jednoty, svornosti a klidu“.⁶¹

5.3. Státní rada

Třetím orgánem prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci po prezidentovi a exilové vládě byla Státní rada. Tato Státní rada se původně měla nazývat Národní rada a měla reprezentovat jednotu odboje. Beneš se domníval, že s její pomocí dosáhne požadované česko-slovenské jednoty a možná vyřeší i napjaté vztahy s německými politickými emigranty z ČSR.⁶² Státní rada byla poradním sborem prezidenta republiky a pomocným kontrolním sborem. Mohla však podávat poradní zprávy pouze o otázce nebo věci, kterou jí předložil prezident republiky nebo vláda. Ve velké většině se jednalo o poradní zprávy o stavu jednotlivých resortů. Poradní zprávu si prezident zpočátku z vlastního rozhodnutí vyžádal i k návrhu dekretu o státním rozpočtu. Členy Státní rady jmenoval prezident republiky na dobu jednoho roku. Jmenoval i předsedu Státní rady a její místopředsedy, svolával a uzavíral zasedání rady a schvaloval jednací řád.⁶³ Omezené postavení Státní rady vyplývalo z toho, že se jednalo o „jmenovaný“ a tudíž nevolený orgán, který nemohl být srovnáván s plnohodnotným parlamentem. Beneš však vyslovil přesvědčení, že po válce se Československo k parlamentní demokracii vrátí. Do té doby považoval Státní radu alespoň za symbol řádného parlamentního života.⁶⁴

⁶¹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 35

⁶² KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 46

⁶³ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 47

⁶⁴ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 48

Dva roky fungování Státní rady a stabilizace mezinárodně právního postavení exilové vlády vedly k návrhům posílit postavení Státní rady a přiznat jí podíl na tvorbě dekretů podobně jak tomu bylo v případě polských exilových orgánů. Tuto skutečnost konstatovala i důvodová zpráva k ústavnímu dekretu prezidenta republiky z 27. října 1942, kterým se měnily první dva ústavní dekrety o Státní radě. Účelem novelizace ústavního dekretu o Státní radě byla stále větší demokratizace Státní rady, která v prozatímním státním zřízení nahrazovala parlament do té míry, do jaké to vůbec bylo možné. K harmonizaci vztahů mezi vládou a Státní radou přispívalo nejen to, že se jednalo orgány, které se oba musely těšit důvěře prezidenta Beneše, ale existovalo zde i personální propojení, neboť členové vlády byli zároveň i členy Státní rady.⁶⁵

Státní rada byla jediným orgánem prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci, který se na vydávání dekretů přímo nepodílel.

5.4. Právní rada

Posledním z orgánů prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci se stala Právní rada. Byla zřízena, aby podávala právní posudky, zda se určitá nařízení či rozhodnutí vlády nebo ústředních orgánů shodují s platným právním řádem ČSR. Posudky Právní rady si mohl vyžádat prezident nebo nejvyšší kontrolní úřad. Na právní radu se mohli se žádostí o posudek obracet i českoslovenští státní občané, a to ve věcech správních rozhodnutí všech orgánů prozatímního státního zřízení ČSR. Právní rada navíc sama rozhodla, že se bude řídit předpisy o Nejvyšším správním soudu a jeho ustálenou judikaturou.⁶⁶

Celkem vydala Právní rada od března 1942, kdy zahájila svoji činnost, do února 1945 54 posudků v pěti sbírkách.⁶⁷

⁶⁵ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 50, 52

⁶⁶ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 53, 58

⁶⁷ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 59

6. Obnovování právního pořádku po roce 1945

Ač se staly prezidentské dekrety zpětně roku 1946 součástí československého právního řádu, tedy byly ratifikovány, nezačaly platit na celém území československého státu ve stejnou dobu, ale k obnovení právního řádu a státu v jeho předmnichovských hranicích docházelo postupně. Problematická situace nastala na Slovensku, neboť Slovenská národní rada (SNR) vydala dne 1. září 1944 nařízení, které odmítalo návrat k předmnichovskému stavu a vyhlásilo, že SNR vykonává veškerou státní moc na Slovensku. Tento projev slovenských představitelů přetrvával i po ukončení války a vyjadřoval rovněž rozdíly v oblasti právního řádu i státnosti Slovenska. Tím, že si SNR osvojila celou zákonodárnou moc na Slovensku, neopouštěla žádný prostor pro platnost a aplikaci prezidentských dekretů. Teprve 21. dubna 1945 vydala SNR nařízení, v němž rozeznává věci celostátní povahy a ostatní věci a přiznává prezidentovi právo vykonávat zákonodárnou moc s celostátní působností na Slovensku po dohodě se SNR. Některé prezidentovy dekrety tak od této doby mohly začít platit i na území Slovenska. Toto rozhodnutí SNR však nevycházelo z ústavní listiny z roku 1920 a dokonce svým obsahem popíralo i myšlenku jednotného československého státu založeného na vůli československého lidu, který rozhoduje na celém území státu.⁶⁸

Z právě nastíněných důvodů nebylo možné uplatnit ústavní dekret prezidenta republiky č. 10 z 3. srpna 1944 o dočasné správě osvobozeného území Republiky československé na území Slovenska ani na Podkarpatské Rusi.

Označení ústavní dekret znamenalo, že je v něm upravena otázka, která se nějakým způsobem dotýká československé ústavy a musela by jinak za normálních ústavních poměrů být řešena ústavním zákonem.⁶⁹

⁶⁸ Význam tzv. Benešových dekretů pro obnovení poválečného právního pořádku [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznam-tzv-benesovych-dekretu-pro-obnoveni-povalecneho-pravniho-poradku-16975.html>

⁶⁹ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 - 1945*. 1 vyd. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy s.r.o., 1998. ISBN 80-7184-665-1, s. 58

6.1. Košický vládní program

Po válce upnul prezident Beneš své naděje k mocnému slovanskému bratru na východě, o němž si za války dělal stejné iluze jako mnohé liberální osobnosti na Západě. Domníval se, že sovětský komunismus se průběhem války a po ní zliberalizuje. O Západu (Velké Británii a Francii) se domníval, že není schopna ubránit obnovené Československo proti německé agresivitě. Domníval se také, že všechny hrozby bolševismem a bolševickým Ruskem jsou směšné báchorky. Prezident Beneš byl přesvědčený, že má československá republika s Ruskem o své samostatnosti a jednotnosti svého území pevnou dohodu a Rusko uznává předmnichovskou republiku a pomůže jí obnovit v dřívější formě.

S komunisty chtěl spolupracovat takovým způsobem, aby nemohli nad ostatními stranami v republice získat převahu. Předpokládal, že s komunistickou stranou lze spolupracovat obdobně jako s ostatními politickými subjekty. A to byla chyba.⁷⁰

K tomu, aby mohl Beneš po válce uskutečnit svůj koncept, bylo zapotřebí zpracovat jeho náměty v ucelený program. Realizaci tohoto revolučního programu umožnil vznik tzv. Národní fronty. Byl to blok tří socialistických a jedné nesocialistické strany (komunisté, národní socialisté, sociální demokrati a lidovci) v českých zemích a dvou slovenských stran (strany demokratické a slovenské komunistické). Tyto politické strany vytvořily po obtížných jednáních v exilu první československou vládu. Ta přirozeně, jak to odpovídá tehdejší situaci, nebyla volená. Nepřipustila silnou a konkurenční prvorepublikovou stranu agrární, kterou komunisté prohlásili za reakční, a spolu s ní také národní demokrati ani žádnou další politickou stranu. Opozice byla zkrátka zakázána, a to i po květnu 1945. Revoluce mohla začít.⁷¹

Komunisté se nadšeně pustili do rozpracování projektu národněsocialistické revoluce a jeho výsledek, *Návrh programu nové*

⁷⁰ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 31, 32

⁷¹ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 36

československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, předložili v Moskvě na jednání zástupců exilových politických stran a Slovenské národní rady, které se konalo před návratem československého exilu do vlasti ve dnech 22. – 29. března 1945. Když se posléze 5. dubna 1945 sešla v Košicích na své první schůzi československá vláda, nezbylo jí než komunistický návrh vládního programu projednat a přijmout. Je znám jako „Košický vládní program“.⁷² Program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, jak zněl jeho oficiální název, svým obsahem ovlivnil poválečný vývoj v Československu. V 16 kapitolách byly zformulovány hlavní zásady budování nového československého státu.

Základem státní a veřejné správy se staly národní výbory. Politické strany byly sdruženy do Národní fronty. Pořádek a vnitřní bezpečnost státu měly zajistit nové bezpečnostní sbory. Republika se stala státem dvou rovnoprávných národů Čechů a Slováků. Předsedou vlády se stal sociální demokrat Zdeněk Fierlinger, do té doby československý vyslanec v SSSR. Proklamoval zahraničně politickou orientaci na SSSR, konfiskaci majetku Němců a Maďarů a zrádců a zásadní změny v hospodářské a sociální oblasti i zákaz činnosti pravicových politických stran. V nové vládě bylo 16 českých a 9 slovenských ministrů.⁷³

Košický vládní program ve svém celku připravoval vyhnání Němců (a Maďarů) jako předpoklad pro vytvoření národního státu. Sice mezi řádky, ale jednoznačně sliboval, že se obnovená republika Němců zbaví.⁷⁴

⁷² MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 37

⁷³ BENEŠ, Zdeněk a kol. *Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. 2. oprav. vyd. Pardubice: Východočeská tiskárna, 2002. ISBN 80-86010-60-0

⁷⁴ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6, s. 36, s. 41

7. Dekrety a odsun německé menšiny

Je nutné říci, že odsuny byly dva. Ten první živelný a ten druhý organizovaný vládou podle mezinárodních dohod. *"V divokém odsunu se Češi mstili a zabili minimálně 20 000 Němců, což je sice odsouzeníhodné, ale v dané době pochopitelné,"* říká historik Jan Němeček. *"Ta averze byla takřka okamžitá. To znamená, když přišlo osvobození, tak přišla okamžitá reakce."*⁷⁵

Dobovou antiněmeckou náladu dokumentuje i projev prezidenta Edvarda Beneše z června roku 1945, v němž hovořil o vyhlazení Lidic. *"Tvůrci, spolupracovníky a vykonavateli tohoto zločinu byli čeští Němci,"* prohlásil prezident Beneš.⁷⁶ A tak přijímá vláda v průběhu roku 1945 dekret prezidenta republiky č. 16 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Nejčastějším zločinem, který tyto mimořádné lidové soudy projednávaly, bylo udavačství, a tak jeden z dekretů zpřísnil i posuzování takovýchto zločinů, ale někteří lidé z řad Němců tomuto soudu přesto unikli. A dokonce i osoby, které byly odsouzeny, byly, místo aby si odpykaly ten trest, zařazeny do odsunu. Odsouváni byli většinou jen ti Němci, kteří podporovali nacisty anebo s nimi sympatizovali. Problematické je spíše hodnocení divokého odsunu z léta roku 1945. V něm se Češi mstili za válku. Zabránit se tomu ale nedalo, protože výkonné složky československé vlády byly ve velmi slabé pozici. Tu se podařilo upevnit v průběhu roku 1945 právě s přispěním dekretů.⁷⁷

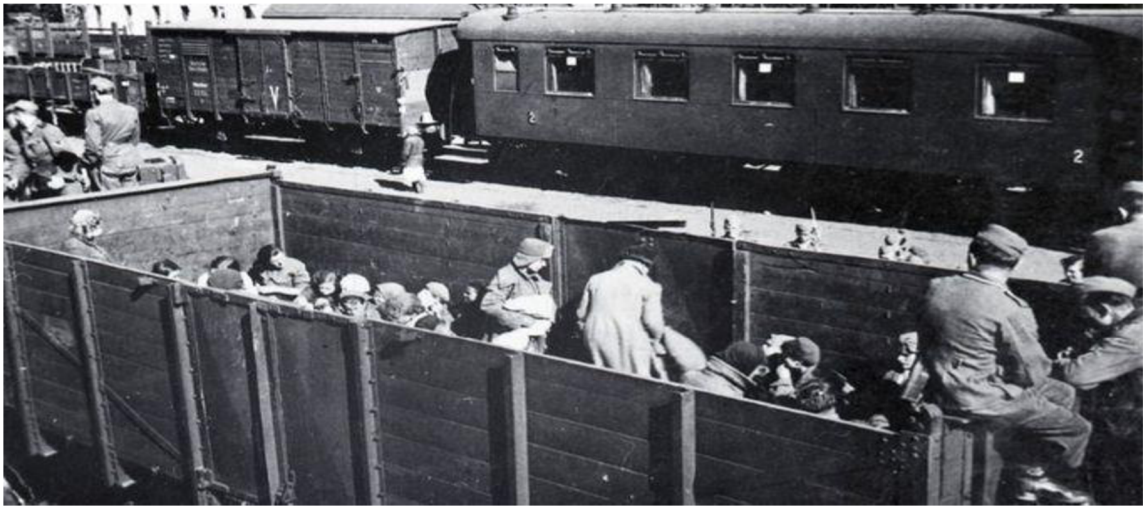
Radikalizaci, i původně umírněných názorů, domácího nekomunistického odboje vyvolala nejen zkušenost s chováním drtivé německé menšiny v období Mnichova a vysoký počet sudetských Němců v protektorátu, ale především nacistické plány na „konečné řešení“ české otázky a genocida českých židů.

⁷⁵ *Odsun německé menšiny versus dekrety* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/odsun-nemecke-mensiny-versus-dekrety-6303425>

⁷⁶ *Odsun německé menšiny versus dekrety* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/odsun-nemecke-mensiny-versus-dekrety-6303425>

⁷⁷ *Odsun německé menšiny versus dekrety* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/odsun-nemecke-mensiny-versus-dekrety-6303425>

V této souvislosti lze konstatovat, že dekrety se dotýkaly otázek státního občanství a majetku osob německé a maďarské národnosti. K vlastnímu provedení transferu byla užitá vládní nařízení a další předpisy vydané ministerstvy vnitra a národní obrany, ale i předpisy předmnichovského právního řádu, zejména zákon o pobytu cizinců č. 52/1935 Sb. a vládní nařízení o správním řízení č. 8/1928 Sb.

Obr. 5. Odsun Němců v Ústí nad Labem | Foto: Obecní úřad Tisá, Zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctyri-cesi-z-deseti-si-mysli-ze-odsun-sudetskych-nemcu-byl-s/r~0c9bd4be1cfd11ea9d020cc47ab5f122/>

7.1. Ústecký masakr – jeden z největších poválečných zločinů Čechů vůči Němcům

Ústecký masakr byl jeden z největších nepotrestaných poválečných zločinů Čechů vůči Němcům. Hromadná vražda německého obyvatelstva se odehrála jako akt msty za vybuchlý muniční sklad v ústecké čtvrti Krásné Březno. Dodnes jsou však okolnosti celé této události nevyjasněné. Dle dobových domněnek za sabotáží stála nacistická skupina Werwolf, ale pravděpodobně se jednalo o provokaci komunistů, kteří chtěli urychlit odsud Němců z Československa. Co se tehdy stalo?

Byly to dny plné krušných a vyhocených emocí. Válka byla u konce necelé dva měsíce a osvobozené Československo počítalo ztráty. Ty se hlavně podepsaly na stavu národní hrdosti.

Ponížené obyvatelstvo se tak otočilo ve svém boji vůči Němcům, na kterých byly páčány zločiny, jež se v mnoha případech dostaly za hranu lidskosti. Asi tím největším příkladem za všechny je tzv. Ústecký masakr 31. července roku 1945. Těžká doba staví lidi do těžkých situací, v kterých buď uspějí, nebo propadnou. Na tento den rozhodně nemůžeme býti hrdí...⁷⁸

Takzvanému Ústeckému masakru předcházela mohutná exploze muničního skladu v budově cukrovaru v Krásném Březně v úterý 31. července 1945 v 15:30 hodin. O život při výbuchu přišlo nejméně 27 lidí a asi dvě stovky dalších utrpěly zranění.

„Slyšel jsem první menší výbuch, záhy další silnější a viděl jsem na obloze sloup kouře ve tvaru hříbu. Běžel jsem se podívat, co to bouchlo, myslel jsem, že chemička. Zjistil jsem, že je to cukrovar, kde se skladovaly zbraně a munice. Sám jsem tam jako člen strážního oddílu nalezené výbušniny odvážel. Jak to hořelo a bouchalo, granáty odsud vyletovaly do okruhu několika kilometrů a pak explodovaly. Bylo to hotové peklo,“ vzpomínal na osudovou událost ústecký rodák František Spěváček, kterému tehdy bylo 16 let.⁷⁹ V době výbuchu byl přímo ve čtvrti Krásné Březno, kde hořící cukrovar stál. Ve čtvrti snad nezůstalo jediné okno celé. Exploze zabila 27 lidí a na dvě stovky zranila.

V tu chvíli ale František Spěváček ještě nevěděl o pekle, které exploze záhy rozpoutala, v asi tři kilometry vzdáleném centru Ústí.

"Slyšel jsem výbuch a jel jsem se rychle na kole podívat, co se stalo. Předjel mě nějaký Němec. Jenže najednou přišlo pět chlapů s tyčemi, srazili ho na chodník a utloukli. Vůbec jsem nechápal, co se děje,“ vzpomíná na prvotní šok jiný Ústečan Josef H.⁸⁰

⁷⁸ *Ústecký masakr byl jeden z největších poválečných zločinů Čechů vůči Němcům* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/2019-07-31-ustecky-masakr-byl-jeden-z-nejvetsich-povalecnych-zlocinu-cechu-vuci-nemcum>

⁷⁹ *Ústecký masakr před 65 lety: Němce srazili tyčemi a pak ho utloukli* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustecky-masakr-pred-65-lety-nemce-srazili-tycemi-a-pak-ho-utloukli.A100801_170205_domaci_jan

⁸⁰ *Ústecký masakr před 65 lety: Němce srazili tyčemi a pak ho utloukli* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustecky-masakr-pred-65-lety-nemce-srazili-tycemi-a-pak-ho-utloukli.A100801_170205_domaci_jan

Šok z výbuchu rozpoutal ve městě doslova šílenství. Šířila se zpráva, že je to dílo obávané nacistické záškodnické organizace Werwolf. Oleje do ohně přilil i fanatický nacista, který na Benešově mostě provolával slávu Německu, a rozlícený dav ho shodil do Labe.

Násilí gradovalo. Podíleli se na něm nechvalně proslulé Revoluční gardy, civilisté i někteří vojáci československého a sovětského vojska. Prvotní poštuchování a ponižování se proměnilo ve vraždění.

"Byli jsme tlačeni k mostu bití holemi a latěmi z plotu. Tam jsem viděl, jak házeli muže a ženy do řeky. Neexistovala jiná cesta. Duchapřítomně jsem přešel zábradlí a šplhal k místu, kde bylo Labe hlubší, a skočil. Rozedřený a krvácející jsem doplaval ke břehu," popisuje v posledním vydání německého časopisu *Aussiger Bote* (vydávají jej sudetští Němci, kteří zde kdysi žili) děsivý zážitek jedna z obětí Walter Zimmanyi. Bylo mu tehdy sedmnáct let. Nepomohl mu ani průkaz antifašisty. Útočníci mu ho sebrali se slovy "Němec jako Němec".

Rozzuřený dav vhodil do Labe i matku s dvouletým dítětem. Zázrakem zachránila sebe i dítě, když se zachytila blízko kotvící holandské lodi. Posádka je ukryla v podpalubí.⁸¹

Město bylo v chaotických dobách obydleno velkým počtem lidí, kteří zde pouze pracovali, či ruskými vojáky. Nejednalo se tak o Čechy z Ústí nad Labem. Paradoxně místní totiž při lynči Němcům pomáhali a také díky tomu pocítili rozhněvaný dav na vlastní kůži.

Nejsilnějším impulsem pro „legalizaci“ masakru byla přítomnost 28. vojenského pluku takzvaných „svobodovců“. Ti byli ve městě, aby připravili německé obyvatelstvo na chystaný odsun a k masakru se společně s civilisty přidali. Mstu Čechů vůči německému obyvatelstvu pocítili všichni, nehledě na to, jestli se jednalo o ženy či děti.

O tom, jak beznadějně byly pokusy celé šílenství zastavit, svědčí i fakt, že když se předseda místního národního výboru Vondra pokusil lidi a vojsko

⁸¹ *Ústecký masakr před 65 lety: Němce srazili tyčemi a pak ho utloukli* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustecky-masakr-pred-65-lety-nemce-srazili-tycemi-a-pak-ho-utloukli.A100801_170205_domaci_jan

uklidnit, byl málem ztýrán. Klid nastal až kvečer, kdy byl vyhlášen výjimečný stav a zákaz vycházení.⁸²

Zcela jistě bylo při ústeckém masakru zabito 43 osob, ale číslo je reálně zcela jistě výrazně vyšší. Odhaduje se tak, že ten den zemřelo 80 až 100 Němců. Nikdy se neurčil viník výbuchu muničního skladu a nikdo nebyl ani potrestán za masakr vůči německému obyvatelstvu.

Pozornost světových médií masakr v Ústí nad Labem získal právě proto, že k němu došlo během konání konference v Postupimi.

Na zprávy v zahraničním tisku reagoval prezident Edvard Beneš, jehož jméno ústecký most nese, ve svém projevu v Mělníku v říjnu 1945: „*V poslední době jsme však kritizováni v mezinárodním tisku, že přesun Němců se u nás provádí nedůstojným způsobem. Děláme prý totéž, co dělali nacisté nám. Ať výtky ty, drazí přátelé, jsou snad v jednotlivostech pravdivé, či nikoli, prohlašuji zcela kategoricky, že naši Němci musí do Říše odejít a v každém případě odejdou.*“⁸³

Celá událost byla samozřejmě zpolitizována, což nabádá i k neprokázaným teoriím, že byl výbuch záměrným tahem na šachovnici poválečných dějin, který organizovali komunisté či radikální čeští nacionalisté. Ministr obrany Ludvík Svoboda hned druhý den našel viníka v nacistické sabotážní skupině Werwolf a Československo tak získalo o jeden pádný důvod navíc naplnit plán odsunu sudetských Němců.

Existuje však také verze, že výbuch skladu byl spuštěn nešťastnou náhodou. Jednalo se však o zcela „přetlakovaný Papinův hrnec“, kde se naplno odhalily lidské vlastnosti zkoušené těžkou a složitou dobou. Období, kdy spravedlnost určovala msta, nenávist a vyhrocené emoce, jen dokazují, čeho je schopný běsnící dav. Na tragickou událost dnes na mostě Dr. Edvarda

⁸² *Ústecký masakr byl jeden z největších poválečných zločinů Čechů vůči Němcům* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/2019-07-31-ustecky-masakr-byl-jeden-z-nejvetsich-povalecnych-zlocinu-cechu-vuci-nemcum>

⁸³ *Masakr na mostě v Ústí nad Labem – nepotrestaný poválečný zločin na německém obyvatelstvu* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/masakr-na-moste-v-usti-nad-labem-nepotrestany-povalecny-zlocin-na-nemeckem-8256399>

Beneše upozorňuje pamětní deska „Na paměť obětem násilí z 31. července 1945”.⁸⁴

Obr. 6. Výbuch muničního skladu rozpoutal tragickou řetězovou reakci, Zdroj: <https://www.ctidoma.cz/historie/2019-07-31-ustecky-masakr-byl-jeden-z-nejvetsich-povalecnych-zlocinu-cechu-vuci-nemcum>

7.2. Byl odsun sudetských Němců z Československa spravedlivý?

Odsun sudetských Němců z Československa, byť šlo o mezinárodně schválený transfer, by určitě neměl být posuzován nekriticky. V úvahu by mělo být vzato například to, že nezanedbatelnou část odsunutých tvořili i němečtí antifašisté (a nic na tom nemění, že část jich odešla dobrovolně), na které se vymezení odsunu a ztráty občanství neměla vztahovat, či že zpočátku se zásahy proti německému obyvatelstvu nevyhnuly ani německy mluvícím židům.

Transfer sice probíhal v rámci dobových možností, avšak životní podmínky ve shromažďovacích táborech byly především v zimě na přelomu 1945/1946 zvláště pro ženy a děti velmi kruté. Problémem bylo i rozdělování rodin v průběhu transferů.⁸⁵

Smutnou součástí této kapitoly českých dějin je také to, jak se Češi chovali k německy mluvícím Židům. Československé úřady totiž vůči nim postupovaly

⁸⁴ *Ústecký masakr byl jeden z největších poválečných zločinů Čechů vůči Němcům* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/2019-07-31-ustecky-masakr-byl-jeden-z-nejvetsich-povalecnych-zlocinu-cechu-vuci-nemcum>

⁸⁵ BENEŠ, Zdeněk a kol. *Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. 2. oprav. vyd. Pardubice: Východočeská tiskárna, 2002. ISBN 80-86010-60-0

stejně jako vůči ostatním Němcům. Dokonce i navrátilci z koncentračních táborů museli na rukávech nosit bílé pásky a navzdory utrpení, kterým v letech války prošli, byli vystaveni stejným omezením jako ostatní Němci.

"To chování nebylo příliš přívětivé. Setkávali se s neochotou, pokud se chtěli vracet do svých bydlišť nebo si nárokovat svůj majetek." Mezi postiženými ale nebyli jen ti, kdo se vrátili z koncentračních táborů. *"Bylo zde zhruba 1000-1200 příslušníků židovské národnosti, kteří bojovali a vraceli se se svými jednotkami ze západu nebo z východu. Řada z nich byla neprávem zahrnuta do odsunu, ať už divokého nebo organizovaného, byť tam v podstatě neměli co dělat,"* vysvětluje Jiří Kocian. Teprve v září 1946 byla vydána směrnice ministerstva vnitra, podle které byly osoby "židovského původu" z transferů vyňaty.⁸⁶

Samostatnou kapitolou českých dějin je pak i chování Čechů k Němcům, kteří vystupovali proti nacistickému režimu. I přes možnost zůstat odešlo z republiky téměř 140 tisíc antifašistů a jejich rodinných příslušníků.

V současné době považuje poválečný odsun Němců většina Čechů za spravedlivou odplatu, zároveň ale odsuzuje násilí s ním spojené. Přes osmdesát procent Čechů odmítá vraždy a násilí, ke kterým docházelo při odsunu Němců z Československa s koncem druhé světové války. Než totiž postupimská konference v srpnu 1945 připravila podklad k organizovanému vysídlení německé menšiny, došlo k tzv. divokému odsunu, během kterého byly zaznamenány nejvýraznější excesy.⁸⁷

Především mezi starší generací zůstávají zastánci odsunu. Podle výzkumu společnosti Post Bellum, celkem souhlasí s odsunem sudetských Němců dvacet procent dotázaných. Proti, se vyjádřila třetina respondentů. Patří mezi ně zejména lidé z mladších ročníků, kteří se narodili až po listopadové revoluci. Nejvíce lidí

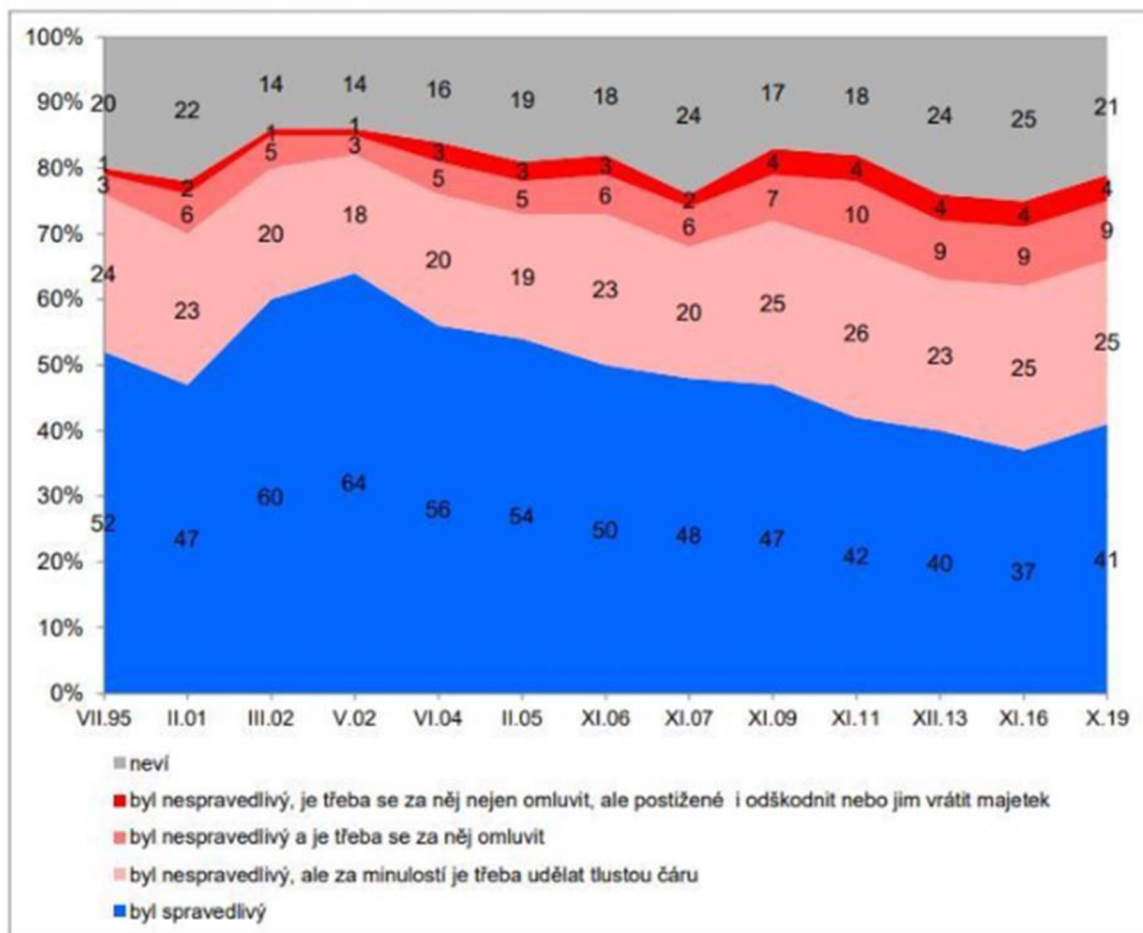
⁸⁶ *Většina Čechů vidí odsun Němců jako spravedlivou odplatu* [online] 2022 [cit. 1. 10. 2022] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1528396-vetsina-cechu-vidi-odsun-nemcu-jako-spravedlivou-odplatu>

⁸⁷ *Většina Čechů vidí odsun Němců jako spravedlivou odplatu* [online] 2022 [cit. 1. 10. 2022] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1528396-vetsina-cechu-vidi-odsun-nemcu-jako-spravedlivou-odplatu>

ale zůstalo nevyhraněných, pocházejí především z řad lidí narozených za normalizace.⁸⁸

7.3. Názory na poválečný odsun – CVVM (5. – 20. 10. 2019)

Graf 1: Názory na poválečný odsun sudetských Němců (%) | Foto: CVVM, Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 5. – 20. 10. 2019, 1021 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor

Poválečný odsun sudetských Němců z Československa považuje za spravedlivý 41 procent Čechů. Opačný postoj zaujímá 38 procent lidí a zbytek nemá na věc názor. Vyplývá to z výsledků průzkumu z října 2019, které zveřejnilo Centrum pro výzkum veřejného mínění. Od předchozího výzkumu z roku 2016 se výsledky výrazněji neliší, nicméně počet zastánců odsunu spíše klesá.⁸⁹

⁸⁸ Odsun Němců z Československa II. [online] 2022 [cit. 5. 9. 2022] Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/odsun-nemcu-z-ceskoslovenska-ii-8622183>

⁸⁹ Čtyři z deseti Čechů považují odsun Němců za spravedlivý. Jejich podíl postupně klesá [online] 2022 [cit. 8. 7. 2022] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctyri-cesi-z-deseti-si-mysli-ze-odsun-sudetskych-nemcu-byl-s/r~0c9bd4be1cfd11ea9d020cc47ab5f122/>

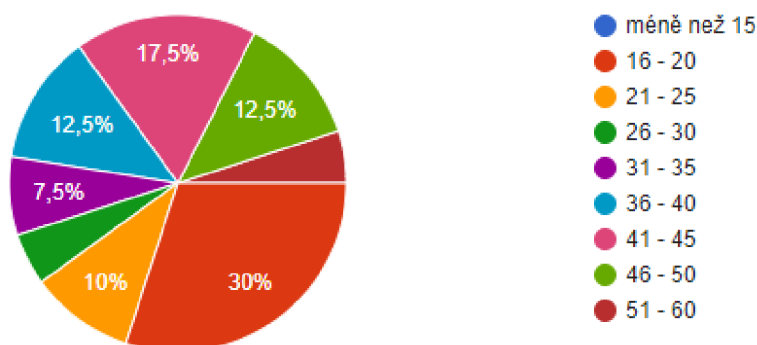
Čtvrtina respondentů průzkumu CVVM souhlasila s názorem, že odsun byl nespravedlivý, ale za minulostí je třeba udělat tlustou čáru. Necelá desetina respondentů byla přesvědčena, že za nespravedlivé vysídlení je třeba se omluvit a čtyři procenta se vyslovila i pro poskytnutí odškodnění nebo navrácení majetku postiženým. Názor, že nucený odchod Němců byl spravedlivý, sílí s rostoucím věkem a klesá s posunem po pravolevé škále politické orientace od levice k pravici. Častěji tento postoj zastávají také dotázaní se špatnou životní úrovní vlastní domácnosti, respondenti z malých měst a sympatizanti ČSSD, KSČM a SPD.⁹⁰

7.4. Názory na poválečný odsun – vlastní šetření (VII. – VIII. /2022)

Graf 2: Názory na poválečný odsun sudetských Němců, Zdroj: vlastní anonymní šetření – Facebook, WhatsApp, Instagram 1. 7. 2022 – 22. 8. 2022, 40 respondentů starších 12 let,

Věk

40 odpovědí

Dle mého vlastního online šetření (Facebook, WhatsApp, Instagram) v současné době víceméně názor, že byl odsun sudetských Němců spravedlivý, klesá. Ze 40 oslovených respondentů jich 15 odpovědělo, že odsun „nebyl spravedlivý“ nebo „neví“. Další je považují „za spravedlivý v rámci práva“ nebo „spravedlivý z pohledu tehdejšího Československa, který jen chránil své zájmy a svou

⁹⁰ Čtyři z deseti Čechů považují odsun Němců za spravedlivý. Jejich podíl postupně klesá [online] 2022 [cit. 8. 7. 2022] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctyri-cesi-z-deseti-si-mysli-ze-odsun-sudetskyx-nemcu-byl-s/r~0c9bd4be1cfd11ea9d020cc47ab5f122/>

národnost“. Další z respondentů uvedl: *„Odsun nebyl spravedlivý, ale zároveň každá mince má dvě strany a nikdy nic není tak jasné. Dokážu pochopit určité znepokojení Čechů po válce a ten pocit křivdy. Německá menšina žijící v Sudetech byla nejsnazší terč. Ale nebyl to ten správný terč. Válka způsobila mnoho neštěstí a smutku, ale tato msta stejně nevrátí lidi, kteří v důsledku války zemřeli, odsun hodnotím jako hloupý nepromyšlený čin provedený v jistém afektu.“* Pouze 4 respondenti uvedli, že odsun byl spravedlivý.

Převládají také názory, *„že se s odsunem je spjata i spousta nespravedlností, ale křivdy války se napravují těžce. A tohle rozhodně součást války je. Je tedy třeba udělat za touto kapitolou našich dějin tlustou čáru, jinak bychom nemohli jít dál. A minulost již beztak nikdo nezmění.“* Dle odpovědí respondentů je také potřeba se o daném tématu bavit a šířit o něm (hlavně mezi mladými lidmi) povědomí (ať už ve škole, v televizi, nebo skrze kulturu, knihy, atd...). Je nutné minulost připomínat a poučit se z ní.

Co se týče omluvy za tento odsun Němcům, tak se názory jednotlivých respondentů velmi rozcházejí. Někteří odpovídají, že ano, někteří ne. Další uvádí, *„že odsun byl spravedlivý. Není tedy důvod k omluvě, neboť se jednalo čistě o zachování československého území a národa. Mnozí z odsunutých Němců byli i příznivci nacistického Německa a jeho smýšlení.“* Další jsou toho názoru, že *„omluva by určitě přišla vhod, i když už nic nespraví.“* Někteří jsou opačného názoru – *„omluva v žádném případě“.*

Co se týče majetku, tak se většina respondentů shodla, že vrácení není na místě. Příklady některých odpovědí: *„Není důvod k odškodnění či vrácení majetku. Nacistické Německo způsobilo mnohem větší škody nejen materiální, ale také na lidských životech. Těm již nikdo život nevrátí. Proto nevidím důvod se jakkoli omlouvat a vracet majetek či odškodnit poškozené. Akce vždy vyvolá reakci. Československo se pouze snažilo ochránit své území.“* *„Ne, podle mě by to už v této době zpětně bylo velmi složité“.* *„Tak to je naprosto nereálné. Mnoho jejich majetku dostali přestěhovaní lidé anebo se i znárodnil. Moje rodina vyrostla na pozemcích od Němců. Většina lidí dnes není nijak odpovědná ani přímo ovlivněná odsuny, a zoufalá snaha je nějak vyřešit se teď dá dělat spíš na individuální úrovni, ale na úrovni kolektivní viny to není k ničemu.“*

Tato problematika by se dala zakončit odpovědí jednoho respondenta: „Složitá problematika práva na sebeurčení. Kdo má větší právo? Většinové obyvatelstvo trvale žijící na území (části území) jiného státu, kteří cítí pouto k tomuto území, dlouhodobě tam žijí, kteří toto území zvelebili, zušlechtili a ekonomicky pozvedli? Nebo je hranice neměnná a většinová populace žijící na území toho státu (části státu) nemůže rozhodovat o jeho směřování? Byl horší český nacionalismus nebo německý? Sudety jsou částí ČR, která je jakoby bez historie. Generace Čechů si vztah k této části teprve tvoří. Osídlování Sudet v době kolektivizace - všechno je všech. Po odsunu Němců ekonomický propad, po revoluci rozsáhlé krachy firem. Na vině násilné převzetí výrobních zdrojů a neschopnost dosazených nástupců produkovat dravé podnikání. Do dnešní doby nebyla obnovena kvalita života obyvatel.“

Dotazník byl anonymní, nelze tedy u jednotlivých odpovědí uvést jejich autory.

7.5. Názory na poválečný odsun některých dosud žijících pamětníků

Do své práce jsem vybrala rozhovory s některými dosud žijícími pamětníky poválečného odsunu, které byly natočeny „Paměť národa“. Rozhovory s těmito výjimečnými lidmi jsem pro účely mé práce zkrátila. S panem Hanušem Adamcem jsem se i osobně setkala.

Hanuš Adamec – Narodil se v Čechách 20. listopadu 1928 do německé rodiny s českými kořeny plně integrované do tehdejšího německého prostředí meziválečného Ústí nad Labem. Adamcovi se neangažovali ve veřejných spolcích, byli křesťané a rodina tíhla k národnostně nestrannému životu. Všichni mluvili plyně německy i česky. Měli mnoho přátel mezi Čechy i Němci. Aby Hanuše Adamce přijali na obchodní akademii, musel vstoupit do Hitlerjugend. S postupem války sledoval Hanuš Adamec, jak jeho starší kamarádi odcházejí na frontu. Bral to, že to tak musí být. V dubnu 1945 ve věku pouhých 16 let dostal i on povolávací rozkaz, kdy bok po boku s kamarádem, vyzbrojeni puškami bez nábojů, pochodovali vstříc frontě. Z kolony mladých kluků se jim podařilo utéct a dostat se v pořádku zpět domů.

V létě téhož roku čekal Hanuš Adamec, jeho mladší sestra a rodiče se sbalenými kufry. Když přišli gardisté, zaskočili je přivítáním v dokonalé češtině. Jeden z gardistů rodinu znal a přesvědčil své kolegy, aby mohli zůstat.

Pan Hanuš cítí i po těch desítkách let velkou nespravedlnost a hořkost. Nešlo prý o odsun, ale o vyhnání téměř tří milionů Němců. Někteří měli „štěstí v neštěstí“ a byli přijati v západní zóně Německa – Bavorsku, Hesensku a jinde, kde se jim dostalo lékařského ošetření a dostatku jídla. Na rozdíl od těch, kteří často i proti vlastnímu přání, byli převezeni do sovětské zóny. Pan Hanuš je toho mínění, že nezáleží na tom, co je kdo za národnost, ale jestli je to slušný člověk nebo darebák.

Obr. 7. Pan Hanuš Adamec – jako malý v kočárku, se spolužáky, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

Obr. 8. Pan Hanuš Adamec – s otcem, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

Obr. 9. Dům rodiny pana Hanuše Adamce, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

Obr. 10. Pan Hanuš Adamec v současnosti, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

*Herta Vladařová*⁹¹ - Herta Vladařová, rozená Jüstelová, se narodila 24. září 1929 ve Starých Lubčích u Opavy jako třetí z devíti dětí. Otec pracoval jako střelmistr v kamenolomu, matka se starala o domácnost a malé hospodářství. Po narození posledního dítěte byla matka stížena mrtvicí a Herta musela pečovat o mladší sourozence. Herta nemohla navštěvovat měšťanku, protože rodina neměla peníze na studia více dětí. Po obsazení Sudet nacistickým Německem měli Jüstelovi na vsi problémy s místními nacisty. Na konci války se zase báli blížících se sovětských vojáků. Herta se svými sestrami nejprve utekla s ustupujícími německými vojáky, posléze se schovávala u českého bratrance. Jüstelovi se vyhnuli odsunu Němců, protože otec byl uznán coby antifašista a navíc měl nezastupitelnou pozici jako střelmistr v místním kamenolomu. Po válce Herta pracovala jako kuchařka. V roce 1957 se vdala za Josefa Vladaře a měli spolu tři děti.

*Mariana Crhounková*⁹² - Mariana Crhounková, za svobodna Kappelová, se narodila 19. září 1931 na Třemešku (německy Timischl) v podhůří Jeseníků. Zatímco otec byl české národnosti, matčina rodina pocházela z Rakouska. Za druhé světové války rodina bydlela u vlakového nádraží v Troubelicích hned vedle zajateckého tábora pro sovětské vojáky. Mariana Crhounková je tak dnes možná posledním pamětníkem poměrů v tamním táboře a stále má doma zajatci vyrobené prstýnky z německé marky. Ve svém vyprávění vzpomíná nejen na konkrétní sovětské zajatce, ale i na německé dozorce. Po válce pak rodinu zařadili do odsunu Němců. Všichni měli již nachystána padesátikilogramová zavazadla na nástup do transportu. Na poslední chvíli je však z odsunu vyškrtli a zůstali v Československu. Rodina se pak přestěhovala do Oskavy, kde se pamětnice provdala za Josefa Crhounka a kde až do svého odchodu do penze pracovala v tamním Moravolenu.

⁹¹ *Pamětníci – Herta Vladařová* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/vladarova-herta-1929>

⁹² *Pamětníci – Mariana Crhounková* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/crhounkova-mariana-1931>

*Michal Demjan*⁹³- Četař v. v. Michal Demjan se narodil 19. 11. 1921 v obci Vyšný Verecký na Podkarpatské Rusi. Rodiče se věnovali zemědělství a v tehdy málo rozvinuté části Československa se nemohl Michal Demjan ničím vyučit. Vychodil tak sedm tříd obecné školy a poté začal pracovat v zemědělství. Po obsazení Podkarpatské Rusi Maďarskem v březnu 1939 byl nucen vstoupit do maďarské polovojenské organizace Levente. Nově nastolený režim se mu však nelíbil, a tak s kamarády dne 31. 3. 1940 odešel do Sovětského svazu za lepším životem. Zde je však zadržela pohraniční stráž, internovala je ve Skolje, následovalo věznění ve Stryji, ve Vinnici, kde byl odsouzen na tři roky za ilegální překročení hranic, v Oděse a v Dněpropetrovsku. Nakonec skončil v sovětském gulagu na Sibiři u města Ivdel'. Propuštěn byl až v listopadu 1942, kdy se rozhodl vstoupit do tvořících se československých vojenských jednotek. Dne 9. 1. 1943 se dostal do Buzuluku, prodělal však pouze krátký výcvik a byl zařazen jako pomocník lehkého kulometu do 2. roty 1. československého samostatného polního praporu na obranu Sokolova. Na řece Mža byl dne 9. 3. 1943 zraněn střelou do obličeje a utrpěl průstřel pravé ruky. Léčen byl nejprve v polní nemocnici a poté byl transportován do nemocnice v Kupjansku a Mičurinsku. Po vyléčení nastoupil do náhradního sovětského pluku a ani na přimluvu mu nebyl umožněn odjezd k československým jednotkám. Byl tak zařazen do Rudé armády, prodělal ženijní výcvik a v roce 1944 se účastnil kurské ofenzivy jako pomocník těžkého kulometu. Zde byl 24. 12. 1943 také zraněn - střepinou do krku a do levé nohy. Léčen byl v Gorkovské oblasti. Poté se opět dostal do náhradního sovětského pluku, odkud byl odeslán do Rovna. Zde se přihlásil do 1. československého armádního sboru, ovšem vojáci již ve městě nebyli, a tak putoval do náhradního československého pluku v rumunské Sadaguře, kde byl zařazen do minometné roty 1. brigády, se kterou se účastnil karpatsko-dukelské operace. Po ní však onemocněl se žaludkem a opět putoval do nemocnice v Humenném na vyléčení. Poté se dostal do náhradního československého pluku v Popradu a následně byl převelen do strážní roty bránící sanatorium ve Vyšných Hágách proti Hlinkově gardě. Po ukončení válečných operací byl ještě dne 15. 8. 1945 přesunut do Ústí nad Labem,

⁹³ *Pamětníci – Michal Demjan* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/demjan-michal-1921>

kde hlídal odcházející sudetské Němce. V roce 1945 přijal službu ve strážním oddílu UNRRY, se kterým byl v Německu, Francii i Itálii až do roku 1947, kdy demobilizoval. Poté se přihlásil jako dozorce a působil ve Valdicích u Jičína, na okresním soudu v Mikulově a na Pankráci až do roku 1949, kdy byl z pozice dozorce propuštěn. Našel si práci jako dělník a tiskař v pražské Pergamence, kde setrval až do důchodu v roce 1976. Michal Demjan zemřel 29. května roku 2019.

*Hedvika Brixová*⁹⁴ - Hedvika Brixová, za svobodna Wagnerová, se narodila 12. února 1928 v Tomíkovcích (německy Domsdorf) na Jesenicku. Rodiče byli stejně jako naprostá většina obyvatel obce i v okolí německé národnosti. Skoro celý život prožila ve vedlejší Kobylé nad Vidnavkou (dříve Kobylá, německy Jungferndorf). Zažila tak útoky ozbrojených ordnerů na místní české státní zaměstnance v září 1938 a sovětské, francouzské a anglické zajatce pracující na místním velkostatku za druhé světové války. Za války v řadách wehrmachtu padl její nejstarší bratr Edwin a bojoval také bratr Alfred, který zůstal v Německu a domů se již nevrátil. Po válce se stala svědkem odsunu původních německých obyvatel, do nějž zařadili i jejího zaměstnavatele a majitele místního zámku a velkostatku barona Ferdinanda II. von Skal. Na rozdíl od většiny Němců s rodinou v obci zůstala, a tak mohla sledovat i její poválečný vývoj, kdy se skladba obyvatelstva zcela změnila. Zemřela v prosinci 2018.

7.5.1. Ti co věrni zůstali a přesto byli odsunuti

Antifašisté v sudetoněmeckém pohraničí. Byli tam vůbec nějakí? Byla to dlouhá řada jmen a nikdo je k tomu nenutil. Hans Egerer, padl na západní frontě jako voják spojenecké armády, Valentin Mehrwald z Meiershöfenu, byl odsouzen za účast v boji a popraven, Herta Lindnerová a její otec Hermann z Mariascheinu, byli popraveni za ilegální činnost a další.⁹⁵ Těmto našim německým spoluobčanům, kteří v době největšího ohrožení republiky stáli s námi, jsme

⁹⁴ *Pamětníci – Hedvika Brixová* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/brixova-hedvika-1928>

⁹⁵ WAGNEROVÁ, Alena. *A zapomenuti vejdemo do dějin...* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7106-998-0, s. 5

dlouhá léta dlužili uznání a dík. Teprve v létě 2005 byla tato křivda prohlášením české vlády napravena.

Zatímco většina jejich soukmenovců jásavě vítala Hitlera, oni se báli o svůj život, pokud s Židy a Čechy už před tím neutekli do českého vnitrozemí. A byli to také oni, kteří po Hitlerově převzetí moci v roce 1933 pomáhali uprchlíkům z nacistického Německa, starali se o ně a poskytli jim podle svých možností alespoň základní prostředky k životu.⁹⁶ Po mnichovském diktátu a připojení pohraničních území k říši v říjnu 1938 volili tisíce z nich emigraci do Kanady, Švédska, Británie nebo Sovětského svazu. Více než dva tisíce bylo odvečeno do koncentračních táborů. Stovky zaplatili svou politickou angažovanost životem, mezi nimi i 37 katolických duchovních.⁹⁷

Na území Sudet se organizované skupiny odporu a odboje začínají ustavovat v průběhu roku 1939. Výjimkou potvrzující pravidlo mezi nimi byla ilegální organizace německých sociálních demokratů z Ústí nad Labem a okolí známá pod jménem bývalého ústeckého starosty Leopolda Pözlza, která vznikla už v létě 1938 a ještě před zábořem pohraničí prováděla akce přes hranice do Saska. Její aktivitu nezastavilo ani zatčení některých příslušníků skupiny v říjnu 1938. Skupina působila především na Ústecku a v okolí, tiskla protinacistické letáky, které byly dopravovány i do Německa a na frontu, a podporovala také válečné zajatce a nuceně nasazené. Působila až do května 1945, kdy její členové zachránili před zničením podminovaná zdymadla pod hradem Střekov v Ústí nad Labem i oba ústecké mosty přes Labe.

Poměrně početná česko-německá odbojová skupina vznikla roku 1939 také v Ústí nad Labem. V březnu 1940 byla pojmenována Zábranný Hrom. Protinacistickou činnost vyvíjela zřejmě po celou dobu války, i po zatčení pražských vedoucích činitelů v červenci 1942. Kromě obvyklých ilegálních aktivit odboje v počátečním období okupace a války, jakými bylo rozšiřování letáků, předávání informací a pomoc rodinám uvězněných a popravených, provedli

⁹⁶ WAGNEROVÁ, Alena. *A zapomenuti vejdemo do dějin...* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7106-998-0, s. 7, 8, 9

⁹⁷ WAGNEROVÁ, Alena. *A zapomenuti vejdemo do dějin...* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7106-998-0, s. 9

členové skupiny už v roce 1940 za použití výbušnin několik sabotáží v hnědouhelných dolech v Souši u Mostu.⁹⁸

Zajímavý příklad odbojové organizace v rámci německé armády představuje skupina, kterou v roce 1940 utvořili sociálnědemokratičtí a komunističtí příslušníci bezpečnostního praporu 839 u Kadaně.

V souvislosti s odbojovými aktivitami lze uvést také např. skupinu komunisticky orientované mládeže pojmenovanou Lindenbrüder a jí blízkou skupinu vedenou Hertou Lindnerovou. Obě skupiny, tvořené Čechy i Němci, působily v severních Čechách a byly napojené na další organizace zde i v Sasku.

Přes obětavou odbojovou činnost výše zmíněných skupin i jednotlivců byly aktivní projevy odporu proti nacismu v Sudetské župě spíše ojedinělým jevem. Na této skutečnosti nic nezměnilo ani několik pokusů aktivizovat odbojové hnutí prostřednictvím sudetoněmeckého exilu.⁹⁹

Na konci války pak chtěli sudetoněmečtí antifašisté navázat tam, kde v roce 1938 přestali, brzy však zjistili, že jako Němci nemají v poválečném Československu žádnou budoucnost, i když jako antifašisté mohli (alespoň teoreticky) v zemi zůstat. Jen asi šest tisíc se nakonec rozhodlo pro tuto možnost, většina více či méně dobrovolně zvolila vysídlení. Mohli si vzít víc věcí, zaplatit si vagon a podobně. S tzv. antifa-transporty v letech 1945-1947 odešlo 79 000 sudetoněmeckých sociálních demokratů do západních okupačních zón, především do Bavorska a asi 54 000 komunistů do sovětské okupační zóny. Zklamání z toho, že i oni museli opustit zemi, v níž se narodili a za níž bojovali, bylo však velké. Bojovali s vysokým osobním rizikem a odvahou proti fašismu. Byli sice na straně vítězů, ale jako poražení. Nejednalo se s nimi jako s občany tohoto státu.¹⁰⁰

⁹⁸ ČERMÁKOVÁ, Barbora a David WEBER. *Československu věrni zůstali*. 1 vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7285-103-4, s. 18, 19

⁹⁹ ČERMÁKOVÁ, Barbora a David WEBER. *Československu věrni zůstali*. 1 vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7285-103-4, s. 20, 22

¹⁰⁰ WAGNEROVÁ, Alena. *A zapomenuti vejdemo do dějin...* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7106-998-0, s. 10

Příběhy některých z nich: ¹⁰¹

Herta Sedláčková – během druhé světové války se aktivně zapojila do protifašistického odboje, když pomáhala válečným zajatcům. Byla zatčena a hrozil jí trest nejvyšší. Zachránil jí blížící se konec války, který přerušil soudní proces. Po válce zůstala v Československu.

Otto Seidl – angažoval se politicky. V roce 1938 však politická angažovanost přerostla v ozbrojené útoky a Otto Seidl se těchto střetů účastnil. Na konci srpna musel opustit rodné Kraslice a uprchl nejprve do vnitrozemí a na sklonku roku 1938 do Švédska, kde už zůstal.

Elisabeth Chorovská, roz. Justhová – rodinu Justhových připravila druhá světová válka nejprve o rodinné zázemí, pak i o rodinné příslušníky z otcovy a po válce i z matčiny strany. Elisabeth Chorovská byla totiž po matce Němka, po otci Židovka, ale celý svůj život prožila v Čechách a na Moravě.

Hans Krehan – přes Polsko prchl do Anglie a za války bojoval v československé armádě. Toužil se dostat k letectvu, ale díky manuální zručnosti se stal elektrikářem u tankistů. Rozčarován poválečnou situací odešel roku 1947 podruhé, nyní už definitivně z Československa zpět do Anglie a poté do USA.

Hermína Zusková – pochází z rodiny šumavských Němců, z horské osady na samých hranicích s Německem. Její otec byl na podzim 1938 zatčen za účast na mobilizaci československé armády a za trest byl povolán do wehrmachtu. Po válce zůstala v Československu.

Leo Zahel – byl synem tajemníka německých sociálních demokratů v Opavě a Moravské Ostravě. Jako chlapec musel s rodiči ze severní Moravy odejít do vnitrozemí. Útočiště našli v Brně, kde oba rodiče našli zaměstnání a také pomáhali ostatním uprchlíkům. Byť přesvědčení antifašisté, tvrdě je zasáhl tzv. divoký odsun. Otec byl zatčen a uvězněn, syn s matkou byli hnáni pochodem z Brna do Pohořelic a poté do Rakouska.

¹⁰¹ ČERMÁKOVÁ, Barbora a David WEBER. *Československu věrni zůstali*. 1 vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7285-103-4, s. 33, 57, 73, 93,

Werner Baier – byl jedním z českých Němců, kteří bojovali v československé armádě na východní frontě. Pocházel ze Žacléře na Trutnovsku, odkud byl roku 1943 povolán do wehrmachtu. O rok později sběhl, prošel politickým školením a vstoupil do Svobodovy armády. Jeho rozhodnutí jít na východ vyplývalo z politického přesvědčení, které převzal od svého otce, povoláním horníka, který byl předválečným členem KSČ. Po roce 1945 se Werner Baier rozhodl pro odchod do NDR.

Johanna El-Kalak-Haugwitzová – skutečnost, že Heinrich Haugwitz, majitel panství Náměšť nad Oslavou, během druhé světové války finančně podporoval rodiny pronásledovaných, zůstala utajena i jeho vlastní rodině. Teprve v průběhu 90. let se jeho dcera Johanna díky dochovaným archivním materiálům dozvěděla o činnosti svého otce. Haugwitzovi Náměšť opustili v polovině dubna 1945, otec byl ale zadržen, vrácen do Náměšti a na několik měsíců uvězněn, než se opět sešel s rodinou v Rakousku.¹⁰²

Obr. 11. Odsun antifašistů – pravděpodobně rok 1946, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidlíny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

¹⁰² ČERMÁKOVÁ, Barbora a David WEBER. *Československu věrni zůstali*. 1 vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7285-103-4, s. 119, 133, 157, 179

Obr. 12. Odsun sudetských Němců, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 13. Revoluční gardy 1945, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 14. Revoluční gardisté v roce 1945, lidově přezdívání jako Rabovací garda, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 15. Příjezd sovětských vojsk do České Lípy z okna bytu tiskaře Antona Ulbrichta, květen 1945, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Rozkaz místního vojenského velitele.

Obyvatelé německé národnosti obcí: 1. Česká Kamenice Hor. a Dol. Kamenice, Hor. a Dol. Prusk, Füllerdörfel, Henne, Filipov, Johnsbach, Pärchen, Šufy, 2. Kam. Senov, 3. Oldřidov, Mistrovice, 4. Hor. a Dol. Police, Žandov 5. Kerhartice, Freudenberg, Hor. a Dol. Habartice, Markvarčice, 6. Vcl. Bukovina, Bukovinka, Karlsthal, 7. Benešov, Novina bez rozdílu věku a pohlaví opouští dne 20. června 1945 v 5 hodin ráno své příbytky a shromáždí se: ad 1. u záp. okraje obce směr Č. Kamenice-Johnsbach, ad 2. u křižovatky cest jižně Füllerdörfel, ad 3. u žel. stanice na východním okraji Oldřichova, ad 4. na silnici Žandov-Velká Bukovina, ad 5. u křižovatky cest Markvarčice-Freudenberg, ad 6. na severním okraji Karlsthalu, ad 7. u kostela na cestě směrem Habendorf

Toto nařízení se netýká těchto osob a jejich rodin:

1. Lékaři, zvěrolékaři, lékárníci, ošetrovatelský personal a hašiči,
2. Živnostníci a zaměstnanci potravinářského oboru včetně sklárů v provozu.
3. Kováři, zámečníci, správkáři vozidel, krejčí a obuvníci, kteří provozují své zaměstnání.
4. Zaměstnanci továren a podniků v provozu.
5. Zaměstnanci železnic, pošty a dopravních podniků.

Osoby uvedené pod čís. 1-5 se prokáží potvrzením o svém zaměstnání. Vzdálí-li se, budou přivedeny zpět a patříčně potrestány.

II. Vypovězení se nevztahuje na příslušníky komunistické a sociálně-demokratické strany, kteří se prokáží legitimací této strany, a kteří prokáží, že pro své smýšlení a kladný poměr k ČSR byli perseklováni, t. j. zavření nebo zbavení svého místa.

Každý jednotlivec, na něhož se vypovězení vztahuje, může s sebou vzít:

- a) potraviny na 7 dní a
- b) nejnnutnější věci pro osobní potřebu tak, aby si vše mohl sám nésti;
- c) osobní doklady a všechny potravinové listky s kmenovým listem pro domácnost.

Cenné věci: Zlato, stříbro a z nich zhotovené předměty (prsteny, brože atd.), zlaté a stříbrné mince, vkladní knížky, pojistky a peníze s výjimkou ponechání 100 RM na osobu, fotografické přístroje, musí každý vložit do sáčku, nebo zabaliti do papíru převázaného motouzem s podrobným písemným seznamem těchto cenností a s uvedením přesné adresy dosavadního bydliště, bytu a domovního čísla, tyto cenné věci v sáčcích odevzdá na místě shromaždiště. Upozorňuji, že každý jednotlivec bude podroben přísné osobní prohlídce. Taktéž obsah jeho osobních zavazadel bude podrobně překontrolován.

Proto zatajování vjmenovaných předmětů, jak u sebe, pod šatstvem, v obuvi a jinde, tak i v příručních zavazadlech, je bezúdelné a bude trestáno.

Domácí zvířectvo ponechte na místě a seznam zvířat s udáním čísla domu a ulice odevzdejte zároveň s klíči na shromaždiště. Nemovitý majetek a zařízení, jako různé stroje, hospodářské stroje a nářadí, musí být ponechány na místě. Jakékoliv úmyslné poškození tohoto majetku nebo zařízení bude přísně trestáno. Rovněž bude trestáno předávání jmenovaných předmětů a zařízení do úschovy osobám jiným.

Klíče: Při odchodu budtež všechny vchody do domu, a místnosti jakož i vchody do budov ve dvorech, po případě do dílen a provozoven uzamčeny a klíče od těchto budov a všech jednotlivých místností budtež svázeny motouzem a opatřeny přesnou adresou dosavadního bydliště nebo bytu na tužším papíře, který se ke klíčem motouzem připevní. Před opuštěním místnosti a budov budtež všechny jejich vchodové dveře po uzamčení přelepeny páskem papíru přes klíčový otvor tak, aby pásek přesahoval obě dveřní křídla. V domech, v kterých nákteři nájemníci zůstanou nadále bydlet, uzamkněte jen všechny vchody do opuštěného bytu a dveře přelepte páskem papíru.

Po převzetí klíčů budou ihned všechny budovy prohlédnuty vojenskými a četnickými orgány. Osoby, které neupraví a úmyslně budovy neopustí, budou přísně potrestány. Osoby nemocné, avšak transportu vozidly schopné, dopraví příslušníci jejich domácnosti na shromaždiště, odkud budou společně s transportem odevzedy Červeným křížem.

Česká Lípa, dne 19. června 1945.

Místní vojenský velitel:

pplk. VOVES v. r.

Překlad: **Befehl des Militärortskommandanten.**

Die Einwohner deutscher Volkszugehörigkeit der Stadtgemeinden: 1. Böhm. Kamnitz, Ob. u. Nd. Kamnitz, Ob. u. Nd. Preschkau, Füllerdörfel, Henne, Philippsdorf, Johnsbach, Pärchen, Schellen 2. Steinschönau 3. Ulrichsthal, Meistersdorf 4. Ob. u. Nd. Politz, Sandau 5. Gersdorf, Freudenberg, Ob. u. Nd. Ebersdorf, Markersdorf 6. Gr. u. Kl. Bocken, Karlsthal 7. Bensen, Neuland ohne Unterschied des Alters und des Geschlechtes, verlassen am 20. Juni 1945 um 5 Uhr früh ihre Wohnungen und versammeln sich: ad 1. am westlichen Rande der Stadt Rudowitz Böhme-Kamnitz-Johnsbach ad 2. an der Kreuzung der Wege südlich der Gemeinde Füllerdörfel ad 3. bei der Eisenbahnstation am östlichen Rande der Gemeinde Ulrichsthal ad 4. auf der Straße Sandau-Gr. Bocken ad 5. an der Kreuzung der Wege Markersdorf-Freudenberg ad 6. am nördlichen Rande der Gemeinde Karlsthal ad 7. bei der Kirche auf dem Wege Richtung Habendorf.

Diese Anordnung betrifft nicht die nachstehend angeführten Personen und die Familien derselben:

1. Ärzte, Tierärzte, Apotheker, Pflegerpersonal und Feuerwehr, 2. Gewerbetreibende und Angestellte der im Gange befindlichen Versorgungsunternehmen, inbegriffen die Glasarbeiter, 3. Schmiede, Schlosser, Kraftfahrzeug-Reparaturwerkstätten, Schneider und Schuhmacher, die ihr Gewerbe betreiben, 4. Angestellte der im Gange befindlichen Fabrik und Unternehmen, 5. Angestellte der Eisenbahn, der Post sowie der Verkehrsunternehmen.

Die unter Nr. 1-5 angeführten Personen haben sich mit einer Bestätigung über ihre Beschäftigung auszuweisen. Falls sie sich entfernen, werden sie zurückgeführt und entsprechend bestraft.

II. Die Ausweisung findet keine Anwendung auf Angehörige der kommunistischen und der sozialdemokratischen Partei, die sich mit einer Legitimation der Partei legitimieren und nachweisen können, daß sie wegen ihrer Gesinnung und der beherrschenden Einstellung zur ČSR, verfolgt d. h. inhaftiert oder ihres Postens entlassen wurden.

Jeder Einzelperson, auf die sich die Ausweisung bezieht, ist ein gestatteter, mitzunehmen: a) Lebensmittel auf 7 Tage und b) die allerwichtigsten Sachen für ihren persönlichen Bedarf in einer Menge, die sie selbst tragen kann; c) Personalbelege und alle Lebensmittelkarten samt der Haushalt-Stammkarte.

Wertsachen: Gold, Silber und alle aus diesen Metallen hergestellten Gegenstände (Ringe, Broschen usw.), Gold- und Silbermünzen, Einlagebücher, Versicherungen, Bargeld mit Ausnahme von 100 RM, pro Kopf sowie Fotoapparate sind in ein Säckchen einzulegen oder in verschlossene Papierpackchen einzupacken, unter Beschließung eines genauen schriftlichen Verzeichnisses dieser Wertsachen und unter Anführung der genauen Anschrift des bisherigen Wohnortes, der Wohnung und der Hausnummer. Diese Wertsachen in Säckchen werden an der Versammlungsstelle abgereicht.

Ich mache aufmerksam, daß jede Einzelperson einer strengen Leibvisite unterzogen wird. Auch der Inhalt der Gepäckstücke wird genau überprüft werden. Es ist daher jede Verheimlichung der angeführten Gegenstände bei sich, sowohl in der Kleidung, als auch in den Schubens und anderen Stellen, so z. B. im Handgepäck zwecklos und wird bestraft werden.

Haustiere bleiben an Ort und Stelle, das Verzeichnis der Tiere ist unter Angabe der Hausnummer und der Straße gleichzeitig mit den Schlüsseln an der Versammlungsstelle abzugeben.

Unbewegliches Eigentum und Einrichtung, wie verschiedene Maschinen, landwirtschaftliche Maschinen und Geräte, ist an Ort und Stelle zu belassen. Jede absichtliche Beschädigung dieses Eigentums oder Einrichtung wird streng bestraft werden. Dagegen wird die Übergabe der angeführten Gegenstände und Einrichtungen an andere Personen zwecks Aufbewahrung bestraft werden. Schlüssel: Beim Abgang sind alle Haus- und Wohnzimmereingänge sowie die Eingänge der Hofgebäude bzw. der Werks- und Betriebsstätten zu verschließen, die Schlüssel von diesen Gebäuden von allen einzelnen Häusern sind mit Schauer zusammenzufassen und mit der genauen Anschrift der bisherigen Wohnstelle oder der Wohnung auf starkem Papier zu versehen, die an den Schlüsseln mittels Schauer zu befestigen ist. Vor dem Verlassen der Wohnzimmern und der Gebäude muß jede Innentüre verschlossen und mit einem streifen Papier so verriegelt werden, daß dieser beide Türflügel verbindet und das Schlüsselloch überdeckt. In Häusern in denen einige Meter weiter verbleiben, werden alle Eingänge der verlassenen Wohnräume abgesperrt und die Türen mit Papierstreifen überdeckt. Nach Übernahme der Schlüssel werden alle Gebäude sofort von Müttern und Gensdarmenorgans durchsucht werden. Personen welche unberechtigt und absichtlich die Gebäude nicht verlassen haben, haben eine strenge Bestrafung zu erwarten. Kranke, jedoch des Transports in einem Beförderungsmittel fähige Personen, werden von der jüngeren Ufers Hausknecht zur Versammlungsstelle gebracht, von wo sie gemeinsam mit Transport durch das Hotel Kreuz weiter befördert werden.

Böhmisch-Leipa, den 19. Juni 1945

Der Militärortskommandant: **pplk. Voves e. h.**

Obr. 16. Českokamenicko-žandovsko-plakát k odsunu, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidlíny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Provolání!

Město Česká Lípa a její okres nalézá se pod stanným právem. Veškeré zdržování se na ulicích jest přísně zakázáno od 21:30 do 5 hod. ráno.

Zatměňování budíž přísně dodrženo.

Veškeré zbraně, nalezené, vlastní, a t.d. musí býti odevzdány dne 12. května t. r. do 18. hodiny v „Apollosale“.

Vyjimku má pouze československá stráž, jež jest opatřena páskou s razítkem, Národního výboru v České Lípě.

Veškeré věci opuštěných aut, povozů, skladů, obchodů a jinak odcizené, musí býti odevzdány 12. května t. r. do 18 hod. v České Lípě v tělocvičně v Sadové třídě.

Totéž platí pro ostatní obce a místa okresu českolipského, jehož obyvatelé jsou povinni, odevzdati vše uvedené u starosty své obce, neb jejich zástupců a ti to se tímto zavazují, následujícího dne vše odevzdávati na výše jmenovaná místa.

Za provedení tohoto provolání jsou Československému výboru v České Lípě zodpovědni.

Zdůrazňuje se, že budou provedeny přísné domovní prohlídky, jelikož již bylo hlášeno mnoho zlodějů.

Nedodržení tohoto provolání bude co nejpřísněji trestáno dle stanného práva. V zájmu vlastním i obyvatelstva českolipského okresu se žádá, aby takto byl umožněn návrat k nutné užitečné práci.

Vydáno dle příkazu sovětského ruského velitelství v České Lípě.

V České Lípě, dne 10. 5. 1945.

Za Československý národní výbor: Ladislav Jedlička V. R.

Obr. 17. Stanné právo, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

8. Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie

Dekrety byly a jsou předmětem ostrých polemik, neboť v nich byla zakotvena konfiskace majetku deportovaných Němců a Maďarů a odnětí jejich československého občanství. Pomocí dekretů byla znárodněna většina československého průmyslu, bank, pojišťoven atd., zavedeno centrální plánování. Faktem je, že vyhlášení dekretů znamenalo zánik právního státu a velmi napomohlo nástupu komunistické totality; rozsáhlé vyvlastnění podílů v obchodních společnostech, které komunisté požadovali, bylo provedeno rovněž dekrety presidenta Beneše (v roce 1945).

Platnost Benešových dekretů potvrdil v r. 1995 Ústavní soud precedenčním nálezem č. 55/1995 Sb. (causa Dreithaler); tento nálezn však obsahuje zjevně politicky motivované, účelové proklamativní pasáže a nelze ho hodnotit jako text vysoké právní hodnoty. Závaznost Benešových dekretů však byla mezitím potvrzena celou řadou dalších nálezů Ústavního soudu, zejména v případech, kdy se navrácení majetku domáhali potomci šlechtických rodů.¹⁰³

Při diskusi o Benešových dekretech v Evropském parlamentu zazněla mimo jiné skutečnost, že formulace a aplikace dekretů tvořilo především násilí, i když většina diskutujících si byla vědoma toho, že vzniku dekretů nelze porozumět bez znalosti nacistických plánů na přesídlování a likvidaci celých společenství ve střední Evropě, které jim předcházely. Dekrety defacto vytvořily všechny předpoklady pro nedobrovolnou a násilím provázenou etnickou homogenizaci dříve multietnických oblastí. Probíhající diskuse se tehdy proto postupně zúžila na otázku, zda jsou či nejsou dekrety v rozporu s platným právem a zda jejich existence představuje překážku pro vstup ČR do Evropské unie.¹⁰⁴

Problematika československých prezidentských dekretů byla z celého komplexu témat týkajících se otázky vyhnání jediným, o kterém se v Evropském parlamentu takto intenzivně diskutovalo. Již před touto debatou o rozšíření

¹⁰³ *Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 28. 9. 2022] Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Bene%C5%A1ovy_dekrety

¹⁰⁴ DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Dokořán, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7363-151-2, s. 25, 26

Evropské unie z 13. března 2002 čas od času vystupovali různí poslanci s příspěvky k tématu dekretů. V Evropském parlamentu nebyly tematizovány jen právní a politické souvislosti nuceného vysídlení Němců z českých zemí, ale také kulturní rovina tohoto problému.

V usnesení, schváleném 24. dubna 2002, se hovoří o tom, že právní a majetkové vztahy, které se z dekretů vyvinuly, jsou „nezpochybnitelné, neměnné a nedotknutelné“. Česká poslanecká sněmovna poté naprosto jednoznačně odmítla další možné kroky v otázce dekretů.

13. června 2002 však Evropský parlament schválil usnesení, které ČR nařizovalo zrušení těch částí dekretů, jež měly ještě v té době diskriminační účinky a odporovaly tak evropskému právu.

Otázka tzv. Benešových dekretů se stala citlivou součástí procesu budování společných základů evropské demokracie, kdy naštěstí zvítězil „pocit usmíření na obou stranách“ a slova tehdejšího předsedy frakce ELS v Evropském parlamentu Hanse-Gert Pöttingera (CDU), který ve svém projevu zdůraznil: „*Pro nás není rozhodující minulost, ale naše společná evropská budoucnost, jejímž základem jsou mravní hodnoty a právo*“.¹⁰⁵

¹⁰⁵ DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Dokořán, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7363-151-2, s. 26, 32, 33, 40, 42,

9. Jsou Benešovy dekrety pouze nechtěným dědictvím z dob komunismu?

Vláda Petra Fialy (ODS) přislíbila, že proseká první džungli a zruší zbytečné zákony. Už teď prý mají na Ministerstvu vnitra soupis 8 tisíc zákonů určených ke zrušení. Komentátorka Českého rozhlasu, kdysi dlouholetá spolupracovnice Svobodné Evropy, se na politiky zlobí, že v tomto soupisu chybí Benešovy dekrety. Podle Lídy Rakušanové by měly být také zrušeny. *„Nejsou totiž dneska už ničím jiným než naším vlastním domácím strašidlem zděděným z dob komunismu,“* prohlásila Rakušanová. *„S čestnou výjimkou lidovců zneužívají mnozí zdejší politici už přes třicet let poválečné dekrety k bezostyšné manipulaci s voliči. Dekrety sice oficiálně prohlašují za „vyhaslé“, ale dokud se z nich dají vykřesat jiskry strachu z tradičního nepřítele, není šance, že by se jich vzdali. Je to pro ně ideální příležitost předvést se v roli chrabrych bojovníků za údajné ‚národní zájmy‘. Obzvláště v tom vyniká prezident Miloš Zeman,“* poznamenala Rakušanová a připomněla, že prezident Zeman úspěšně hrál se sudetskou kartou proti Karlu Schwarzenbergovi (TOP 09) v prezidentských volbách z roku 2013.

Se sudetskou kartou hrál prezident Zeman i proti ministrovi zahraničí Janu Lipavskému (Piráti) v prosinci 2021. Jedním z důvodů, proč odmítal Lipavského jmenovat ministrem, bylo i to, že Lipavský nadhodil do veřejného prostoru možnost, že by se jeden z tradičních srazů sudetských Němců či jejich potomků mohl konat v České republice. To bylo pro prezidenta Zemana něco nepředstavitelného. Nakonec však přes proklamace, že Lipavského nikdy nejmenuje, jej členem vlády přece jen jmenoval.

Rakušanová je přesvědčena, že obavy českých politiků z mezinárodních dopadů, které by mohly po zrušení dekretů nastat, jsou zcela zbytečné, protože dekrety by se nerušily zpětně, ale pouze do budoucna, takže by na základě jejich zrušení nebylo možné vůči Česku uplatňovat žádné majetkové nároky.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Rakušanová: *Benešovy dekrety zrušit. Jen strašidlo zděděné z komunismu* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Rakusanova-Benesovy-dekrety-zrusit-Jen-strasidlo-zdedene-z-komunismu-688510>

Závěr

Osobně se domnívám, že Benešovy dekrety jsou, i přes vyjádření paní Rakušanové a některých politiků, nedílnou součástí naší historie a jejich důležitost pro poválečnou právní obnovu Československa je zcela nepopiratelná. Podobné dekrety vydávaly i jiné státy v Evropě, protože je k tomu zavazovaly mezinárodní spojenecké dohody vítězných mocností. Dekrety prostě patřily do své doby a pro ni byly také vytvářeny. Z dekretů se staly ústavní a běžné zákony ČSR okamžikem jejich schválení prozatímním Národním shromážděním. Takzvané Benešovy dekrety tak musí zůstat trvalou součástí českého právního pořádku, jinak bychom popřeli celý poválečný vývoj. Toto téma považuji za uzavřené vstupem České republiky do Evropské unie.

A stejně tak nucený odchod sudetských Němců z poválečného Československa byl neetický, protiprávní, ale lidsky určitě pochopitelný. Nahromaděné emoce domácího českého obyvatelstva se počaly uvolňovat jednak po ještě živých zkušenostech z německé okupace či dojmech z nacistických pochodů smrti, represí, hrůz koncentračních táborů, ztrátě nejbližších, ale právě i po stále přitvrzujících proslovech politiků, které se objevovaly samozřejmě i v tisku. Revoluční náladu umocňovaly i různé letáky (například „Naše desatero“ z jara 1945) a výzvy v ilegálních časopisech (například Pěst).

Omlouvat se nebo mlčet a zapomenout? S oběma postoji se můžeme v podstatě ztotožnit. Na omluvu, jež měla vést k usmíření, už nicméně došlo, a to na obou stranách.

Její podobu lze najít v Česko-německé deklaraci podepsané v roce 1997 představiteli obou států. Dočíst se v ní mimo jiné dá, že Německo lituje utrpení a křivd, které Němci způsobili českému lidu nacionálněsocialistickými zločiny. A také, že česká strana lituje, že poválečným vyháněním sudetských Němců, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení nevinným lidem.

Seznam použitých odkazů:

Tištěné zdroje:

1. MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety, proč vznikly a co jsou*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6
2. DĚDINOVÁ, Sidonia. *Pyrrhovo vítězství Edvarda Beneše*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: OFTIS, 2008. ISBN 978-80-7405-016-9
3. WAGNEROVÁ, Alena. *A zapomenuti vejdemo do dějin...* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7106-998-0
4. ČERMÁKOVÁ, Barbora a David WEBER. *Československu věrni zůstali*. 1 vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7285-103-4
5. KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů*. 1 vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2002. ISBN 80-7201-352-1
6. BENEŠ, Zdeněk a kol. *Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. 2. oprav. vyd. Praha: Gallery, s. r. o., 2002. ISBN 80-86010-60-0
7. JAHODÁŘOVÁ, Lucie. *Ožehavé dekrety. Živá historie 11/2021 – Benešovy dekrety*. 2021, roč. 17, č. 11, s. 8 - 13. ISSN 1803-3326
8. KURAL, Václav, Zdeněk RADVANOVSÝ a kol. *„SUDETY“ pod hákovým křížem*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, nakladatelství pro bibliofily a diskofily, 2002. ISBN: 80-86067-66-1
9. DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Dokořán, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7363-151-2
10. KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 - 1945*. 1 vyd. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy s.r.o., 1998. ISBN 80-7184-665-1
11. BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války*. 3 doplněné vyd. Praha: Družstevní práce a Orbis, 1946.

12. HAUNER, Milan. *EDVARD BENEŠ PAMĚTI I., Mnichovské dny*. 1 vyd. Český Praha: Nakladatelství Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1529-7

13. HAUNER, Milan. *EDVARD BENEŠ PAMĚTI II., Od Mnichova k nové válce a novému vítězství*. 1 vyd. Praha: Nakladatelství Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1529-7

14. CIDLINA, Tomáš. *Leipsche*. 1. vyd. Česká Lípa: Voda na mlýn, 2022. ISBN 978-80-908264-3-4

15. PÁNEK, Jaroslav, Oldřich TŮMA a kol. *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3994-9

Elektronické zdroje:

1. *Co jsou Benešovy dekrety?* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/co-jsou-benesovy-dekrety-6303419>

2. *Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/>

3. *Dekrety prezidenta republiky - tzv. Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/dekrety-prezidenta-republiky-tzv-benesovy-dekrety-6303416>

4. *Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 8. 7. 2022] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bene%C5%A1ovy_dekrety

5. *Před 70 lety vydal prezident Beneš dekret, který připravil Němce o majetek* [online] 2021 [cit. 8. 7. 2022] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie_historie/pred-70-lety-vydal-prezident-benes-dekret-ktery-pripravil-nemce-o-majetek_201506210454_mhornakova

6. *Význam tzv. Benešových dekretů pro obnovení poválečného právního pořádku* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznam-tzv-benesovych-dekretu-pro-obnoveni-povalecneho-pravniho-poradku-16975.html>

7. *Odsun německé menšiny versus dekrety* [online] 2022 [cit. 11. 7. 2022] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/odsun-nemecke-mensiny-versus-dekrety-6303425>
8. *Čtyři z deseti Čechů považují odsun Němců za spravedlivý. Jejich podíl postupně klesá* [online] 2022 [cit. 8. 7. 2022] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctyri-cesi-z-deseti-si-mysli-ze-odsun-sudetskych-nemcu-byl-s/r~0c9bd4be1cfd11ea9d020cc47ab5f122/>
9. *Vysídlení Němců z Československa* [online] 2022 [cit. 8. 7. 2022] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vys%C3%ADlen%C3%AD_N%C4%9Bmc%C5%AF_z_%C4%8Ceskoslovenska
10. *Pamětníci – Hanuš Adamec* [online] 2022 [cit. 14. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/adamec-hanus-1928>
11. *Existují Sudety? Hranice jsou zřetelné i sedmdesát let po vysídlení Němců* [online] 2022 [cit. 14. 7. 2022] Dostupné z: <https://interaktivni.rozhlas.cz/sudety/>
12. *Sudety mapa a hranice v roce 1938* [online] 2022 [cit. 14. 7. 2022] Dostupné z: <https://hotelove.cz/sudety-mapa/>
13. *Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Bene%C5%A1ovy_dekrety
14. *Pamětníci – Herta Vladařová* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/vladarova-herta-1929>
15. *Pamětníci – Mariana Crhounková* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/crhounkova-mariana-1931>
16. *Pamětníci – Michal Demjan* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/demjan-michal-1921>
17. *Pamětníci – Hedvika Brixová* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/brixova-hedvika-1928>
18. *Rakušanová: Benešovy dekrety zrušit. Jen strašidlo zděděné z komunismu* [online] 2022 [cit. 17. 7. 2022] Dostupné z:

<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Rakusanova-Benesovy-dekrety-zrusit-Jen-strasidlo-zdedene-z-komunismu-688510>

19. *Ústecký masakr před 65 lety: Němce srazili tyčemi a pak ho utloukli* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustecky-masakr-pred-65-lety-nemce-srazili-tycemi-a-pak-ho-utloukli.A100801_170205_domaci_jan

20. *Ústecký masakr byl jeden z největších poválečných zločinů Čechů vůči Němcům* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/2019-07-31-ustecky-masakr-byl-jeden-z-nejvetsich-povalecnych-zlocinu-cechu-vuci-nemcum>

21. *Masakr na mostě v Ústí nad Labem – nepotrestaný poválečný zločin na německém obyvatelstvu* [online] 2022 [cit. 21. 7. 2022] Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/masakr-na-moste-v-usti-nad-labem-nepotrestany-povalecny-zlocin-na-nemeckem-8256399>

22. *Košický vládní program* [online] 2022 [cit. 28. 7. 2022] Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/kvp.php>

23. *KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM* [online] 2022 [cit. 28. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kosicky-vladni-program-5-4-1945/>

24. *Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 29. 7. 2022] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1290689-benesovy-dekrety>

25. *Takzvané Benešovy dekrety nemohou být zrušeny. Bylo by to popření poválečného vývoje a vítězství revizionistů* [online] 2022 [cit. 29. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.securitymagazin.cz/security/takzvane-benesovy-dekrety-nemohou-byt-zruseny-bylo-by-to-vitezstvi-revizionistu-1404060223.html>

26. *Co přineslo poválečné vysídlení Němců* [online] 2022 [cit. 29. 7. 2022] Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/tema/2203-tema-povalecne-vysidleni-nemcu>

27. *Záhadné trubky v Sudetech. Vyrostly ze země a mluví na lidi* [online] 2022 [cit. 16. 8. 2022] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/zahadne-trubky-v-sudetech-vyrostly-ze-zeme-a-mluvi-na-lidi-40405508>

28. *Benešovy dekrety* [online] 2022 [cit. 29. 7. 2022] Dostupné z: https://czwiki.cz/Lexikon/Bene%C5%A1ovy_dekrety

29. *Odsun Němců z Československa II.* [online] 2022 [cit. 5. 9. 2022] Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/odsun-nemcu-z-ceskoslovenska-ii-8622183>

30. *Většina Čechů vidí odsun Němců jako spravedlivou odplatu* [online] 2022 [cit. 1. 10. 2022] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1528396-vetsina-cechu-vidi-odsun-nemcu-jako-spravedlivou-odplatu>

31. *Československé vojsko obsazovalo Sudety* [online] 2022 [cit. 18. 12. 2022] Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/pred-100-lety/ceskoslovenske-vojsko-obsazovalo-sudety-v-moste-rozhodli-delostrelci.A181127_195837_pred-100-lety_heli

Seznam použitých obrázků:

Obr. 1. Benešovy dekrety – ČT24 – Česká televize, Zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1290689-benesovy-dekrety>

Obr. 2. Benešovy dekrety po sté a první – Blog iDNES.cz, Zdroj: <https://petriha.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=737497>

Obr. 3. Schématická mapa Sudet, Zdroj: <https://hotelove.cz/sudety-mapa/>

Obr. 4. Slepá mapa Sudet, Zdroj: <https://hotelove.cz/sudety-mapa/>

Obr. 5. Odsun Němců v Ústí nad Labem | Foto: Obecní úřad Tisá, Zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctyri-cesi-z-deseti-si-mysli-ze-odsun-sudetskych-nemcu-byl-s/r~0c9bd4be1cfd11ea9d020cc47ab5f122/>

Obr. 6. Výbuch muničního skladu rozpoutal tragickou řetězovou reakci, Zdroj: <https://www.ctidoma.cz/historie/2019-07-31-ustecky-masakr-byl-jeden-z-nejvetsich-povalecnych-zlocinu-cechu-vuci-nemcum>

Obr. 7. Pan Hanuš Adamec – jako malý v kočárku, se spolužáky, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

Obr. 8. Pan Hanuš Adamec – s otcem, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

Obr. 9. Dům rodiny pana Hanuše Adamce, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

Obr. 10. Pan Hanuš Adamec v současnosti, Zdroj: osobní archiv pana Hanuše Adamce

Obr. 11. Odsun antifašistů – pravděpodobně rok 1946, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 12. Odsun sudetských Němců, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 13. Revoluční gardy 1945, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 14. Revoluční gardisté v roce 1945, lidově přezdívání jako Rabovací garda, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 15. Příjezd sovětských vojsk do České Lípy z okna bytu tiskaře Antona Ulbrichta, květen 1945, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 16. Českokamenicko-žandovsko-plakát k odsunu, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Obr. 17. Stanné právo, Zdroj: osobní archiv pana Mgr. Tomáše Cidliny z Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě

Seznam použitých grafů:

Graf 1: Názory na poválečný odsun sudetských Němců (%) | Foto: CVVM, Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 5. – 20. 10. 2019, 1021 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor

Graf 2: Názory na poválečný odsun sudetských Němců, Zdroj: vlastní anonymní šetření – Facebook, WhatsApp, Instagram 1. 7. 2022 – 22. 8. 2022, 40 respondentů starších 12 let,

Seznam příloh:

Dekrety presidenta republiky, Zdroj: *Živá historie 11/2021 – Benešovy dekrety.*
2021, roč. 17, č. 11. ISSN 1803-3326